

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PRÁVNICKÁ FAKULTA

Katedra ústavního práva a mezinárodního práva veřejného

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Zakázané prostředky a způsoby vedení války a otázka kazetové munice

Prohibited means and methods of warfare and the question of cluster munition

Vedoucí práce: Ref. jur. Martin Faix, M.J.I.

Autor: Alena Rádlová

Prohlášení

Čestně prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně za použití pramenů, které jsou v ní uvedeny.

V Olomouci 26.února 2010

.....
Alena Rádlová

Já, níže podepsaná Alena Rádlová, autorka bakalářské práce na téma

Zakázané prostředky a způsoby vedení války a otázka kazetové munice,

kteřá je literárním dílem ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), v platném znění (dále jen „autorský zákon“), dávám tímto jako subjekt údajů svůj souhlas ve smyslu § 4 písm. e) zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, v platném znění, správci, kterým je

Univerzita Palackého v Olomouci

Křížkovského 8

771 47 Olomouc

Česká republika,

ke zpracování údajů v rozsahu jména a příjmení v informačním systému, a to včetně zařazení do katalogů, a dále ke zpřístupnění jména a příjmení v katalogích a informačních systémech Univerzity Palackého v Olomouci, včetně neadresovaného zpřístupnění pomocí metod dálkového přístupu. Údaje mohou být takto zpřístupněny uživatelům služeb Univerzity Palackého v Olomouci. Realizace zpřístupnění zajišťuje ke dni podání tohoto prohlášení vnitřní složka Univerzity Palackého v Olomouci, která se nazývá Informační centrum UP.

Souhlas se poskytuje na dobu ochrany autorského díla podle autorského zákona.

V Olomouci 26.února 2010

.....
Alena Rádlová

Poděkování

Tímto si dovoluji poděkovat vedoucímu této bakalářské práce panu Ref. jur. Martinu Faixovi, M.J.I. za to, že mi byl odbornou oporou při jejím vypracování. Dále patří velký dík všem mým blízkým za jejich podporu při mém studiu vysoké školy.

ANOTACE

Bakalářská práce je z oblasti mezinárodního humanitárního práva na téma Zakázané prostředky a způsoby vedení války a otázka kazetové munice. Okrajově se zabývá mezinárodněprávním rámcem regulujícím zákazy a omezení prostředků a způsobů vedení ozbrojených konfliktů. Dále se věnuje konkrétním zakázaným metodám a prostředkům vedení ozbrojeného konfliktu. Stěžejní je pak téma kazetové munice, proces uzavírání Úmluvy o zákazu kazetové munice a rozbor této úmluvy.

Klíčová slova: kazetová munice, mezinárodní humanitární právo, ozbrojený konflikt, Úmluva o zákazu kazetové munice, zakázané prostředky a metody vedení boje, zásada, Ženevské úmluvy

ABSTRACT

Bachelor's Thesis is from the area of international humanitarian law on the theme Prohibited means and methods of warfare and the question of cluster munition. Partially, it deals with international legal framework regulating prohibitions and constraints of means and methods of warfare. Furthermore it concentrates on specific forbidden methods and means of warfare. The main part discusses the theme of cluster munition and the process of signing and ratifying Convention on Cluster Munition and the legal document itself.

Keywords: cluster munitions, international humanitarian law, armed conflict, Convention on Cluster Munitions, prohibited means and methods of warfare, principle, Geneva Conventions

OBSAH

ÚVOD.....	9
1. MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ RÁMEC REGULUJÍCÍ ZÁKAZY A OMEZENÍ PROSTŘEDKŮ A ZPŮSOBŮ VEDENÍ OZBROJENÝCH KONFLIKTŮ	11
1.1 MEZINÁRODNÍ HUMANITÁRNÍ PRÁVO	11
1.1.1 Charakteristika MHP	11
1.1.2 Vznik MHP	13
1.1.3 Tzv.ženevské a haagské právo	14
1.2 PRAMENY MEZINÁRODNÍHO HUMANITÁRNÍHO PRÁVA	15
1.2.1 Mezinárodní obyčej	15
1.2.2 Konec 19.století a první polovina 20.století	15
1.2.3 Ženevské úmluvy jako hlavní nástroj MHP a dodatkové protokoly	17
1.2.4 Druhá polovina 20. století	18
2. ZÁSADY MHP RELEVANTVÍ PRO OBLAST HAAGSKÉHO PRÁVA	22
2.1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH ZÁSAD	22
2.1.1 Zásada lidskosti	22
2.1.2 Zásada vojenské nezbytnosti	22
2.1.3 Zásada ochrany civilního obyvatelstva před účinky nepřátelství	23
2.1.4 Zásada rozlišování	23
2.1.5 Zásada proporcionality	24
3. ZAKÁZANÉ ZPŮSOBY A PROSTŘEDKY VEDENÍ VÁLKY	25
3.1 ZÁKLADNÍ POJMY	25
3.1.1 Válka vs. Ozbrojený konflikt	25
3.1.2 Ozbrojené síly	25
3.1.3 Kombatanti	26
3.1.4 Vojenské objekty	26
3.1.5 Civilisté	27
3.1.6 Civilní objekty	27
3.1.7 Osoby vyřazené z boje (<i>hors de combat</i>)	27
3.2 ZAKÁZANÉ ZPŮSOBY VEDENÍ BOJE	28
3.2.1 Úmyslné napadení civilního obyvatelstva či civilního objektu	29
3.2.2 Nerozlišující útoky	29
3.2.3 Zabití či zranění osob vyřazených z boje	30
3.2.4 Proradnost	30
3.2.5 Útoky na stavby obsahující nebezpečné síly	31

3.3	ZAKÁZANÉ BOJOVÉ PROSTŘEDKY	31
3.3.1	Biologické zbraně.....	32
3.3.2	Chemické zbraně	32
3.3.3	Jaderné zbraně	33
3.3.4	Konvenční zbraně.....	33
4.	ZÁKAZ KAZETOVÉ MUNICE	35
4.1	ÚVOD DO PROBLEMATIKY KAZETOVÉ MUNICE.....	35
4.1.1	Definice pojmu „Kazetová munice“.....	35
4.1.2	Co je to kazetová munice?.....	36
4.1.3	Jak funguje kazetová munice?.....	36
4.1.4	Druhy kazetové munice.....	36
4.1.5	Producenti kazetové munice.....	37
4.1.6	Oběti	37
4.1.7	Postižené země	38
4.1.8	Rozpor s mezinárodním humanitárním právem	39
4.2	HISTORIE SNAH O UZAVŘENÍ ÚZKM.....	40
4.2.1	Druhá světová válka	40
4.2.2	Druhá polovina 20.století	40
4.2.3	Na prahu 21.století.....	40
4.3	OSELSKÝ PROCES	41
4.3.1	Oselská deklarace	41
4.3.2	Wellingtonská deklarace	42
4.3.3	Dublin 2008.....	42
4.3.4	Oslo 2008	42
4.3.5	Postoj EU.....	43
4.3.6	Odpůrci ÚZKM	44
4.4	ÚMLUVA O ZÁKAZU KAZETOVÉ MUNICE.....	45
4.4.1	Charakteristika ÚZKM.....	45
4.4.2	Struktura a obsah ÚZKM	46
4.4.3	Dopady ÚZKM a její slabiny	47
4.5	SITUACE PO „OSLU“ 2008	49
4.5.1	Postup ratifikačního procesu	49
4.5.2	Kazetová munice a Česká republika.....	50
	ZÁVĚR.....	52
	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	54
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	55

SEZNAM PŘÍLOH	62
---------------------	----

ÚVOD

Mezinárodní humanitární právo je velice zajímavá, dynamicky se rozvíjející součást mezinárodního práva veřejného. Proto jsem se rozhodla zpracovat bakalářskou práci na téma Zakázané prostředky a způsoby vedení války a otázka kazetové munice, které spadá právě do oblasti MHP. Ve své práci bych se chtěla zaměřit především na problematiku kazetové munice, která je velmi aktuální a v České Republice bohužel i dost opomíjená. Můj hlavní cíl bude poněkud troufalý. Chtěla bych totiž touto bakalářskou prací přispět alespoň malým dílem k osvětě na poli kazetové munice a zvýšit informovanost české veřejnosti. V kontextu s tímto cílem se budu zejména snažit uceleně pojednat o kazetové munici, o tzv. Oselském procesu, který vedl k přijetí Úmluvy o zákazu kazetové munice a také o samotné úmluvě.

Aby byla práce celistvá, bude její úvod věnován MHP obecně. Budu se zabývat jeho vznikem, charakteristikou a členěním. Podstatná část první kapitoly pak bude věnována pramenům tohoto právního odvětví. Jelikož je pramenů MHP velmi mnoho, dovolím si věnovat se pouze těm, které jsou, dle mého názoru, nejpodstatnější vzhledem k tématu práce. Abych dosáhla co největší přehlednosti, budu je řadit chronologicky.

Druhá kapitola bude sice stručná, avšak neméně důležitá. Budou v ní vymezeny základní zásady MHP, které jsou relevantní pro oblast haagského práva. Konkrétně zásada lidskosti, zásada vojenské nezbytnosti, zásada ochrany civilního obyvatelstva před účinky nepřátelství, zásada rozlišování a konečně zásada proporcionality.

Na první dvě kapitoly, které uvozují do problematiky a „připravují půdu“ hlavnímu tématu práce, plynule naváže kapitola třetí. Ta se již bude věnovat zakázaným způsobům a prostředkům vedení ozbrojených konfliktů. Na úvod této třetí části bude dobré definovat některé důležité pojmy, jichž se bude celá tato kapitola průběžně dotýkat. Některé z nich se ovšem objeví již v předcházející kapitole. Jedná se např. o pojem „ozbrojený konflikt“ či „civilista“.

Protože zakázaných bojových metod existuje celá řada a účelem této práce jistě není uvádět jejich kompletní seznam, vyberu jich pouze několik a těm se také budu podrobněji věnovat. Tématu zakázaných bojových prostředků se, vzhledem k rozsahu bakalářské práce, také jen dotknu. Pokud bych se jimi měla zabývat podrobně, vydalo by to jistě na další diplomovou práci. Ve stručnosti se však budu věnovat biologickým, chemickým, jaderným i konvenčním zbraním, mezi něž řadíme také kazetovou munici.

Stěžejní bude závěrečná, čtvrtá kapitola o zákazu kazetové munice. Mým cílem bude, mimo jiné, zodpovědět základní otázky – Co je kazetová munice? Jak funguje? Jaké jsou její dopady? Kdo je jí ohrožen? apod. Nejdříve se tedy budu zabývat definicí a vysvětlením pojmu kazetová munice a objasním také její fungování. Především se však chci zaměřit na analýzu situace spojené s přijetím Úmluvy o zákazu kazetové munice a také na analýzu jejího obsahu. Tato důležitá část bude tvořit jádro mé bakalářské práce. Na závěr se pokusím nastínit postoj České republiky k problematice kazetové munice.

1. MEZINÁRODNĚPŘÁVNÍ RÁMEC REGULUJÍCÍ ZÁKAZY A OMEZENÍ PROSTŘEDKŮ A ZPŮSOBŮ VEDENÍ OZBROJENÝCH KONFLIKTŮ

1.1 MEZINÁRODNÍ HUMANITÁRNÍ PRÁVO

1.1.1 Charakteristika MHP

Mezinárodní humanitární právo se označuje také jako „válečné právo“ či „právo ozbrojeného konfliktu“. Je součástí mezinárodního práva veřejného.¹ Jedná se o právo aplikované především během ozbrojených konfliktů, jejichž průběh reguluje. Ukládá však státům řadu závazků, které musí plnit i v dobách míru. Důležitou skutečností je to, že se uplatňuje za všech okolností – platí vždy a pro všechny strany konfliktu.² I v případě, že jedna strana zásady MHP nedodrží, ta druhá je jimi stále vázána. A pro aplikaci MHP není podstatné ani to, kdo je agresor a kdo napadený.³

MHP klade důraz na princip humanity, jež staví nad pouhou válečnou účelnost. Snaží se zajistit respektování lidské důstojnosti a zmírnit utrpení osob. Chrání jedince neúčastníci se boje či z boje vyřazené. A v neposlední řadě omezuje způsoby vedení boje a také prostředky, jimiž může být ozbrojený konflikt veden. Obecně se tedy dá říct, že úkolem MHP je humanizovat ozbrojené konflikty – hledat kompromis mezi principem lidskosti a válečné nezbytnosti. MHP chce zabránit páchání toho, co není nezbytné pro dosažení válečného cíle.

MHP lze chápat jako část mezinárodního práva veřejného, jejímž smyslem je zabezpečovat smírné soužití lidí. Jeho respektování pomáhá položit základy, na nichž může být po skončení ozbrojeného konfliktu budováno mírové uspořádání. Šance na udržení trvalého míru jsou totiž o mnoho větší, pokud je vzájemná důvěra válčících stran uchována pomocí dodržování základních práv a respektování lidské důstojnosti i v době války.⁴

¹ VLADISLAV, D., SLADKÝ, P., ZBOŘIL, F., *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*, 1. vydání, Leges, Praha, 2008, str.375. ISBN 978-80-87212-08-0

² JUKL, M., *Právo na použití síly a Mezinárodní humanitární právo in Věstník ČČK č.1/2003*. URL: <<http://www.cervenykriz.eu/cz/pravosily.aspx>> [cit.2009-11-15].

³ ICRC, *Waht is International Humanitarian Law?*, 2004.

URL: <[http://www.icrc.org/Web/eng/siteeng0.nsf/htmlall/humanitarian-law-factsheet/\\$File/What_is_IHL.pdf](http://www.icrc.org/Web/eng/siteeng0.nsf/htmlall/humanitarian-law-factsheet/$File/What_is_IHL.pdf)> [cit.2009-9-28]. ICRC, *International humanitarian law and terrorism: questions and answers*, 2004.

URL: <<http://www.icrc.org/web/eng/siteeng0.nsf/iwpList575/0F32B7E3BB38DD26C1256E8A0055F83E>> [cit.2009-9-28].

⁴ GASSER, H.-P., *International Humanitarian Law: an Introduction*, Paul Haupt Publishers, Berne, 1993, str.6. (separát z *Humanity for all*)

Můžeme ho definovat jako: „*Soubor norem mezinárodního práva veřejného, které upravují vedení ozbrojených konfliktů s cílem zmírnit utrpení a omezit materiální škody či jiné negativní dopady, které tyto konflikty způsobují.*“⁵

Mezinárodní právo upravuje možnost použití síly a stanoví kogentní zásadu, že její použití (i pouhá hrozba silou) je v mezinárodních vztazích nepřipustné.⁶ Rozlišujeme regulaci přípustnosti užití síly tzv. právo na použití síly (*ius ad bellum*) a regulaci způsobu použití síly, tedy samotné humanitární právo (*ius in bello*). Obě tyto oblasti existují nezávisle na sobě.⁷ MHP se tedy nezabývá tím, jestli konkrétní stát mohl či nemohl v daném případě užít vojenské síly. To upravuje jiná důležitá část mezinárodního práva vymezená v *Chartě OSN*.⁸ Zákaz použití síly je v této chartě zakotven hned v čl.2 jako jedna ze zásad, které jsou OSN a její členové povinni dodržovat.⁹ *Charta OSN* však v žádném případě neoslabuje právo státu na použití síly v případě sebeobrany.¹⁰

Velmi důležité je též rozlišovat MHP a mezinárodní právo lidských práv. Ač jsou některá pravidla obdobná, obojí se vyvíjelo odděleně a je také obsaženo v odlišných smlouvách. Můžeme však říci, že se navzájem doplňují. Usilují o totéž, avšak za jiných okolností. MHP se primárně zaměřuje na ochranu práv raněných, válečných zajatců, civilistů atd. za ozbrojených konfliktů, kdežto mezinárodní právo lidských práv platí v dobách míru i války a zaměřuje se na ochranu lidí, jejichž mezinárodně uznávaná občanská, politická, sociální, ekonomická či kulturní práva jsou porušována.¹¹

Primárním subjektem MHP jsou státy. Ty uzavírají smlouvy a podílejí se na tvorbě obyčejů. Dále jsou to strany konkrétního ozbrojeného konfliktu a subjektem *sui generis* je i *Mezinárodní výbor červeného kříže*. Jednotlivec, jako subjekt MHP, je poněkud problematický a jeho postavení je nejisté. Stále je totiž chápán především jako nositel povinností a nikoli práv.¹²

⁵ FUCHS, J., *Mezinárodní humanitární právo*, 1. vydání, Ministerstvo obrany – Agentura vojenských informačních služeb, Praha, 2007, str. 9. ISBN 978-80-7278-424-0

⁶ Výjimkou je např. právo státu na sebeobranu. Viz *Charta OSN* čl.39-41 a 51.

⁷ JUKL, M., *Právo na použití síly a Mezinárodní humanitární právo* in *Věstník ČČK č.1/2003*.

URL: <<http://www.cervenykriz.eu/cz/pravosily.aspx>> [cit.2009-11-15].

⁸ ICRC, *Waht is International Humanitarian Law?*, 2004.

URL: <<http://www.icrc.org/web/eng/siteeng0.nsf/html/humanitarian-law-factsheet>> [cit.2009-9-28].

⁹ *Charta Organizace spojených národů a Statut mezinárodního soudního dvora*.

URL: <<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojnych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>> [cit.2009-9-28].

¹⁰ *op.cit.* 4, s.4.

¹¹ ČČK, *Mezinárodní humanitární právo: Odpovědi na Vaše otázky*, 2. vydání, ČČK, Praha, 2009, str.36-37. ISBN 978-80-87036-37-2

URL: <http://www.cervenykriz.eu/cz/edicehnuti/MHP_odpovedi_na_vase_otazky.pdf> [cit.2010-2-9].

¹² Pro tuto problematiku podrobněji viz např. FUCHS, J., *Mezinárodní humanitární právo*, 1. vydání, Ministerstvo obrany – Agentura vojenských informačních služeb, Praha, 2007, str.33-39. ISBN 978-80-7278-424-0

Předmětem právní úpravy MHP je pak vedení ozbrojených konfliktů. Pro toto odvětví je specifické, že pokud něco není zakázáno, nelze bez dalšího předpokládat, že je to dovoleno.¹³

Je úkolem jednotlivých států, aby zajistily dodržování a potrestání případného porušení MHP. Musí tedy přijmout příslušná opatření, kterými jsou zejména zákony, dle nichž se pak trestají nejzávažnější porušení MHP – válečné zločiny.¹⁴ Na základě tzv. *Římského statutu Mezinárodního trestního soudu* z roku 1998 byl vytvořen stálý Mezinárodní trestní soud,¹⁵ který sídlí v Haagu. Oficiální vznik soudu se datuje k 1.6.2002, odkdy počíná i jeho působnost.¹⁶

1.1.2 Vznik MHP

Kořeny tohoto právního odvětví sahají až ke starověkým civilizacím. Člověk se odedávna snažil hrůzné války nějakým způsobem humanizovat a první snahy o právní regulaci tedy nalezneme již ve starověku. Například v rámci Římské říše existovaly hned dva kodexy, které obsahovaly humanitární omezení vedení války – *Strategica* císaře Mauritia a *Ex Ruffo Leges Militares*.¹⁷

Smluvní MHP se zrodilo až v druhé půli 19. století. Impulzem pro to byly mimo jiné i miliony padlých, jež přinesly v tomto století zejména napoleonské války. Pod stále větším tlakem se státy dohodly na řadě praktických pravidel, jež mají zmírnit válečné útrapy. Tehdy se Švýcar Jean Henri Dunant zasadil o uzavření první mnohostranné úmluvy - na diplomatické konferenci v Ženevě (1864) podepsaly hlavní mocnosti *Ženevskou úmluvu o zlepšení osudu raněných příslušníků ozbrojených sil v poli*. A byl to právě Dunant, kdo se zasloužil o vznik MVČK (1880). Tyto dvě události se staly základem tzv. ženevského práva.¹⁸

Dalším klíčovým dokumentem pro vznik moderního MHP je tzv. *Lieberův kodex* z roku 1863, který položil základy tzv. haagského práva. Jeho autorem je Němec Francis Lieber působící v USA jako univerzitní profesor. Tento dokument měl dalekosáhlý vliv na pozdější vývoj v této oblasti – byl inspirací pro *Petrohradskou deklaraci* (1868) či haagské úmluvy z let 1899 a 1907.¹⁹

U zrodu moderního MHP tedy stojí dva muži poznamenaní válkou, kteří, aniž by o sobě navzájem věděli, zhruba ve stejné době položili obsahové a konceptuální základy současného

¹³ op.cit. 5, s. 13.

¹⁴ Viz čl.49 *Ženevské úmluvy o zlepšení osudu raněných a nemocných příslušníků ozbrojených sil v poli*.

¹⁵ International Criminal Court

¹⁶ ICC, *About the Court*.

URL: <<http://www.icc-cpi.int/Menus/ICC/About+the+Court/>> [cit.2009-9-28].

¹⁷ op.cit. 5, s. 13-14.

¹⁸ op.cit. 5, s. 15.

¹⁹ ICRC, *Instructions for the Government of Armies of the United States in the Field (Lieber Code): Introduction*, 2005.

URL: <<http://www.icrc.org/ihl.nsf/INTRO/110?OpenDocument>> [cit.2009-9-28].

MHP.²⁰ Postupem času se mezinárodní společenství rozrůstalo a stále zvyšující se počet států přispěl k vývoji pravidel, která dnes tvoří MHP jakožto univerzální systém práva.

1.1.3 Tzv.ženevské a haagské právo

Tradičně se moderní MHP člení na dvě větve, které spolu sice úzce souvisí, avšak každá má svá specifika. Oba proudy dostaly svá jména dle měst, v nichž se konaly konference, které je kodifikovaly. Jedná se o:

- **Ženevské právo**

Dalo by se říci, že jde o vlastní humanitární právo.²¹ Tato větev MHP má velice blízko k mezinárodnímu právu lidských práv. Upravuje ochranu obětí ozbrojených konfliktů (ranění, nemocní, trosečníci, váleční zajatci a civilní osoby v moci nepřítele).²² Má úzkou vazbu na MVČK. Původně se pouze tato větev označovala jako MHP.

- **Haagské právo**

Jde o vlastní „válečné právo“ a také tak tato větev bývala dříve označována.²³ Upravuje vedení ozbrojených konfliktů a to jak mezinárodní povahy, tak konfliktů vnitřních.²⁴ Reguluje bojové prostředky a metody, jimiž je boj veden. Haagské právo zahrnuje např. také ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu nebo válečnou neutralitu.

Mnozí odborníci vidí dnes již toto členění jako přežitek. Hlavně proto, že obě větve významným způsobem prolínají a společně tvoří jeden celek – mezinárodní humanitární právo. Na druhou stranu jiní dnes ke dvěma výše zmíněným oblastem MHP přidávají ještě oblast třetí. Jde o tzv. newyorské právo, které se týká implementačních mechanismů.²⁵

²⁰ op.cit. 4, s. 7.

²¹ op.cit. 1, s. 375.

²² op.cit. 5, s. 17.

²³ PICTET, J., *Development and principles of international humanitarian law: course given in July 1982 at the University of Strasbourg as part of the courses organized by the International Institute of Human Rights*, 1. vydání, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht, 1985, str.2. ISBN 90-247-3199-2

op.cit. 1, s. 375.

²⁴ ONDŘEJ, J., POTOČNÝ, M., *Obecné mezinárodní právo v dokumentech*, 2. vydání, C.H.Beck, Praha, 2004, str.267. ISBN 80-7179-814-2

²⁵ op.cit. 1, s. 375.

1.2 PRAMENY MEZINÁRODNÍHO HUMANITÁRNÍHO PRÁVA

Za prameny tohoto právního odvětví jsou považovány nejen mezinárodní smlouvy, ale také obyčej. Obyčej je přirozeně pramenem starším a hrály prim až do konce 19.století. Od 20.století pak probíhá rozsáhlá kodifikace – většina obyčejů je obsažena v nejrůznějších mezinárodních smlouvách. Dnes je MHP jedním z nejlépe kodifikovaných odvětví mezinárodního práva veřejného.²⁶

Dokumenty, které se staly základními kameny MHP, jsem zmínila již v předchozí podkapitole. Jednalo se především o *Ženevskou úmluvu o zlepšení osudu raněných příslušníků ozbrojených sil v poli* a tzv.*Lieberův kodex*. V této podkapitole se mám v úmyslu chronologicky zmínit o podstatných úmluvách, které ovlivnily vývoj na poli MHP.

1.2.1 Mezinárodní obyčej

Je rovnocenným pramenem MHP jako mezinárodní smlouvy, avšak v průběhu 20.století pramenem značně opomíjeným. Postupem času se však obyčej vymaňuje z role „otloukánka“ a znovu nabývá na významu. Jejich úkolem je totiž, jednoduše řečeno, zacelit mezery v právní úpravě. MVČK vydal 2005 velice rozsáhlou studii, která se zabývá právě obyčejem a jejich úlohou v rámci MHP. Toto dvousvazkové dílo („*Customary International Humanitarian Law*“) identifikovalo 161 obyčejových pravidel²⁷ a jejich obyčejovou povahu rovněž dokládá.

1.2.2 Konec 19.století a první polovina 20.století

- *Petrohradská deklarace o zákazu výbušných střel malého kalibru*

Petrohradskou deklarací z roku 1868 se dvacet států zavázalo, že nebude užívat náboje lehčí než 400 gramů, které obsahují výbušné nebo zápalné látky. Zmiňují ji především proto, že touto deklarací byl vůbec poprvé smluvně zakázán konkrétní bojový prostředek. Primárním účelem této deklarace ovšem bylo zamezit užívání munice, jež způsobuje zbytečné utrpení.²⁸ Zásada, že při volbě bojových prostředků existují určitá omezení a že je zakázáno používat zbraně, které působí zbytečné útrapy, byla následně rozvinuta a upřesněna v mnohých

²⁶ op.cit. 5, s. 20.

²⁷ HENCKAERTS, J.M. *Study on customary international humanitarian law: A contribution to the understanding and respect for the rule of law in armed conflict. International Review of the Red Cross*, March 2005, vol.87, no. 857, s. 198-212.

URL: <[http://www.icrc.org/Web/Eng/siteeng0.nsf/htmlall/p0860/\\$File/ICRC_002_0860.PDF](http://www.icrc.org/Web/Eng/siteeng0.nsf/htmlall/p0860/$File/ICRC_002_0860.PDF)> [cit.2009-9-29].

²⁸ DETTER, I., *The Law of War*, 2.vydání, Cambridge University Press, Cambridge, 2000, str.211. ISBN 0-521-78775-0

mezinárodních smlouvách.²⁹ Tato deklarace z druhé poloviny 19.století tedy již zakotvuje některé základní principy MHP.

- *Haagské úmluvy*

Roku 1899 se konala Haagská mírová konference. Stalo se tak z podnětu posledního ruského cara Mikuláše II. a zúčastnilo se jí 26 států.³⁰ Jejím výsledkem bylo přijetí *Úmluvy o zákonech a obyčejích války pozemní*. Do preambule této úmluvy byla včleněna známá tzv.*Martensova klauzule*.³¹

O osm let později (1907) se konala druhá Haagská mírová konference, které se účastnilo 44 států.³² Na této konferenci byla provedena revize úmluvy z roku 1899 a bylo přijato celkem 13 dalších úmluv a také jedna deklarace (*Deklarace o zákazu vrhání střel nebo výbušných látek z balónu*).³³

- *Ženevský protokol o zákazu užívání dusivých, otravných a podobných plynů a bakteriologických zbraní ve válce*

Na jaře 1915 použila německá armáda na bojišti u belgického města Yprès bojový plyn – tzv.yperit.³⁴ Bylo to vůbec poprvé, co byla chemická látka použita jako bojový prostředek ve větším měřítku.³⁵ V zimě 1916 zase např.francouzská armáda nasadila bojový plyn fosgen. Celkem zemřelo v průběhu první světové války působením chemických zbraní okolo 90 000 lidí. Zraněno jimi bylo až 1,2 milionu osob.³⁶

²⁹ ICRC, *Declaration Renouncing the Use, in Time of War, of Explosive Projectiles Under 400 Grammes Weight: Introduction*, 2005.

URL: < <http://www.icrc.org/ihl.nsf/INTRO/130?OpenDocument> > [cit.2009-9-30].

³⁰ ICRC, *Final Act Of the International Peace Conference: Introduction*, 2005.

URL: < <http://www.icrc.org/ihl.nsf/INTRO/145?OpenDocument> > [cit.2009-9-30].

³¹ „(...) civilisté a kombatanti zůstávají pod ochranou a vládou zásad mezinárodního práva odvozených od zavedených zvyklostí, zásad lidskosti a požadavků veřejného svědomí.”

ČČK, *Mezinárodní humanitární právo: Odpovědi na Vaše otázky*, 2.vydání, ČČK, Praha, 2009, str.7. ISBN 978-80-87036-37-2

URL: < http://www.cervenkykriz.eu/cz/edicehnuti/MHP_odpovedi_na_vase_otazky.pdf > [cit.2010-2-9].

³² ICRC, *Final Act of the Second Peace Conference*, 2005.

URL: <<http://www.icrc.org/ihl.nsf/WebSign?ReadForm&id=185&ps=S>> [cit.2009-9-30].

³³ *Final Act of the Second Peace Conference*.

URL: < <http://www.icrc.org/ihl.nsf/FULL/185?OpenDocument> > [cit.2009-9-30].

³⁴ Chemicky se jedná o sloučeninu 2,2'-dichlordiethylsulfid.

MALIJEVSKÁ, I., MALIJEVSKÝ, A., NOVÁK, J., *Záhady, klíče, zajímavosti – Očima fyzikální chemie*, 1.vydání, Vydavatelství VŠCHT Praha, Praha, 2004, str.186. ISBN 80-7080-535-8

³⁵ *Weapons of War - Poison Gas*.

URL: < <http://www.firstworldwar.com/weaponry/gas.htm>> [cit.2009-9-30].

HELLER, Ch., *Chemical Warfare in World War I: The American Experience, 1917-1918*, 2007.

URL: < <http://www-cgsc.army.mil/carl/resources/csi/Heller/HELLER.asp> > [cit.2009-9-30].

³⁶ *Weapons of War - Poison Gas*.

URL: < <http://www.firstworldwar.com/weaponry/gas.htm> > [cit.2009-9-30].

Protože chemické zbraně byly v první světové válce poměrně hojně používány a následky jejich působení hroznivé, rozhodly se státy roku 1925 uzavřít tento protokol. Za druhé světové války pak žádná ze stran konfliktu chemické bojové prostředky nepoužila.

- *Ženevská úmluva o zacházení s válečnými zajatci*

V létě 1929 byla přijata *Ženevská úmluva o zacházení s válečnými zajatci*, kterou tehdy podepsalo 37 států. Mezi jinými také Československo. Celkem ji v průběhu dalších let podepsalo a ratifikovalo 53 států.³⁷ Tato úmluva později podlehla revizi a od roku 1949 ji nahradila *Třetí Ženevská úmluva o ochraně obětí ozbrojených konfliktů*.

1.2.3 Ženevské úmluvy jako hlavní nástroj MHP a dodatkové protokoly

Druhá světová válka v letech 1939-1945 si vyžádala mnoho obětí, přičemž téměř polovina z nich byla z řad civilistů. To vedlo státy k tomu, že znovu zasedly k jednacímu stolu. MVČK inicioval bezprostředně po válce jednání, která měla za úkol přepracovat a rozšířit MHP. V roce 1949 pak došlo na diplomatické konferenci v Ženevě k přijetí čtyř *Ženevských úmluv o ochraně obětí ozbrojených konfliktů*. Jedná se o:

- 1) *Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných a nemocných příslušníků ozbrojených sil v poli,*
- 2) *Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných, nemocných a trosečníků ozbrojených sil na moři,*
- 3) *Ženevská úmluva o zacházení s válečnými zajatci,*
- 4) *Ženevská úmluva o ochraně civilních osob za války.*³⁸

První tři úmluvy jsou revizí starších úmluv, jejichž ustanovení potřebovala po druhé světové válce obnovit a reagovat na nově nabyté zkušenosti z tohoto ozbrojeného konfliktu. Zcela novou úpravou byla čtvrtá úmluva, která se zabývá ochranou civilních osob. Jedná se o první mezinárodní smlouvu jejímž cílem je ochrana civilního obyvatelstva v průběhu ozbrojeného konfliktu.³⁹ Smluvními stranami těchto úmluv je celkem 194 států,⁴⁰ tedy prakticky všechny státy světa.

Nedílnou součástí zmíněných čtyř ŽÚ jsou dnes již také tři dodatkové protokoly. Ty upravují úmluvy z roku 1949 a reagují na nové způsoby vedení války. Vzhledem k tomu, že po druhé světové válce stoupl počet vnitřních konfliktů, vztahují se již i na vnitrostátní ozbrojené

³⁷ ICRC, *Convention relative to the Treatment of Prisoners of War. Geneva, 27 July 1929*, 2005.

URL: <<http://www.cicr.org/ihl.nsf/WebSign?ReadForm&id=305&ps=P>> [cit.2009-9-30].

³⁸ JUKL, M., *Ženevské úmluvy a dodatkové protokoly (stručný přehled)*, 2. vydání, ČČK, Praha, 2005.

URL: <<http://cck-br.webnode.cz/zenevske-umluvy/>> [cit.2009-9-30].

³⁹ op.cit. 5, s. 16.

⁴⁰ JUKL, M., *Ženevské úmluvy a dodatkové protokoly (stručný přehled)*, 2. vydání, ČČK, Praha, 2005.

URL: <<http://cck-br.webnode.cz/zenevske-umluvy/>> [cit.2009-9-30].

konflikty a posilují ochranu civilních osob.⁴¹ Z těchto důvodů jsou považovány za významný milník na cestě za humanizací válek.

První dva dodatkové protokoly byly přijaty roku 1977 na diplomatické konferenci v Ženevě. První z nich se nazývá *Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám z 12.srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů* a ve svém čl.35 kodifikoval nesmírně důležitou zásadu MHP, že právo na volbu bojových prostředků a způsobů vedení boje není neomezené.⁴² Druhým je *Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám z 12.srpna 1949 o ochraně obětí ozbrojených konfliktů nemajících mezinárodní charakter*. Ten upravuje právní režim ozbrojených konfliktů, které nemají mezinárodní charakter. Hned v jeho prvním článku je vymezen materiální rozsah jeho aplikace - rozvíjí a doplňuje společný článek 3 ŽÚ.⁴³ Můžeme ho chápat jako jakési „minimum“ pro vnitrostátní ozbrojené konflikty. K 1.1.2008 mají tyto protokoly 167 smluvních stran.⁴⁴

Třetí a nejmladší dodatkový protokol je z roku 2005. Jmenuje se *Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám z 12.srpna 1949 o přijetí dalšího rozeznávacího znaku*. K 1.12.2008 měl 35 smluvních stran včetně České republiky a 52 signatářských zemí.⁴⁵ Tímto protokolem se zavádí další rozeznávací znak pro zdravotníky (červený krystal) a pro národní společnosti Mezinárodního Červeného kříže (červený krystal doplněný znakem společnosti).⁴⁶

ŽÚ i jejich dodatkové protokoly z roku 1977 jsou dnes považovány za součást obyčejového práva.

1.2.4 Druhá polovina 20. století

- *Deklarace zákazu použití nukleárních a termonukleárních zbraní*

Tato deklarace OSN odsuzuje použití nukleárních a termonukleárních zbraní, jež odporuje zásadám OSN a bylo by válkou proti celému lidstvu. Přijata 1961.⁴⁷

⁴¹ JUKL, M., *Ženevské úmluvy a dodatkové protokoly (stručný přehled)*, 2. vydání, ČČK, Praha, 2005.

URL: <<http://cck-br.webnode.cz/zenevske-umluvy/>> [cit.2009-9-30].

⁴² *Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám z 12.srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů*.

URL: <http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=168%2F1991&number2=&name=&text=>> [cit.2009-9-30].

⁴³ *Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám z 12.srpna 1949 o ochraně obětí ozbrojených konfliktů nemajících mezinárodní charakter*.

URL: <http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=168%2F1991&number2=&name=&text=>> [cit.2009-9-30].

⁴⁴ JUKL, M., *Ženevské úmluvy a dodatkové protokoly (stručný přehled)*, 2. vydání, ČČK, Praha, 2005.

URL: <<http://cck-br.webnode.cz/zenevske-umluvy/>> [cit.2009-9-30].

⁴⁵ ČČK, III. *Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám: Smluvní strany a signatáři k 1.12.2008*.

URL: <http://www.cervenykriz.eu/docs/mhp/krystal_smluvni_strany.pdf> [cit.2009-10-2].

⁴⁶ JUKL, M., *Ženevské úmluvy a dodatkové protokoly (stručný přehled)*, 2. vydání, ČČK, Praha, 2005.

URL: <<http://cck-cr.cz/docs/mhp/konvence.htm>> [cit.2009-10-2].

⁴⁷ op.cit. 24, s. 452-453.

- *Úmluva o zákazu vývoje, výroby a skladování bakteriologických a toxinových zbraní a o jejich likvidaci*

Je nástupcem Ženevského protokolu o zákazu užívání dusivých, otravných a podobných plynů a bakteriologických zbraní ve válce z roku 1925. K jejímu podepsání došlo 10. dubna 1972 v Moskvě, Londýně a Washingtonu. Sestává se z 15 článků. K listopadu 2003 měla úmluva 151 smluvních stran.⁴⁸

Smluvní státy této úmluvy se zavazují, že nebudou nikdy vyvíjet, vyrábět, hromadit nebo jakýmkoli jiným způsobem získávat nebo mít v držení mikrobiologické nebo jiné biologické agenty nebo toxiny, a to takových druhů a v takovém množství, které nejsou určeny k preventivním, ochranným nebo jiným mírovým účelům.⁴⁹

- *Úmluva o zákazu vojenského nebo jakéhokoli jiného nepřátelského použití prostředků měnících životní prostředí*

Zkráceně označovaná jako *ENMOD Convention* (zkratka anglických slov **E**nvironmental **M**odification). Krátce po skončení Vietnamské války bylo třeba regulovat tyto bojové prostředky, protože následky jejich působení byly fatální. Úmluvu vypracovala Komise pro odzbrojení při OSN. Zjednodušeně řečeno zakazuje smluvním stranám používat jako zbraně prostředky, které mají vliv na životní prostředí. K podpisu byla otevřena v květnu 1977 a v říjnu 1978 pak vstoupila v platnost. Tato úmluva má v současnosti 73 smluvních stran.⁵⁰

- *Úmluva o zákazu nebo omezení užívání některých konvenčních zbraní, které mohou způsobovat nadměrné utrpení nebo mít nerozlišující účinky a její protokoly*

V letech 1974 a 1976 se pod záštitou OSN konaly ve Švýcarsku dvě konference vládních expertů, které se zabývaly právě konvenčními zbraněmi. Výsledkem těchto jednání bylo přijetí *Úmluvy o zákazu nebo omezení užívání některých konvenčních zbraní, které mohou způsobovat nadměrné utrpení nebo mít nerozlišující účinky* (10. října 1980).⁵¹ Jedná se o rámcovou úmluvu, která je doplněna pěti protokoly obsahujícími konkrétní věcnou úpravu. Jednotlivé protokoly

⁴⁸ SÚJB, *Úmluva o zákazu bakteriologických (biologických) a toxinových zbraní*.

URL: < http://www.sujb.cz/?c_id=204 > [cit.2009-10-3].

⁴⁹ *Úmluva o zákazu vývoje, výroby a hromadění zásob bakteriolog. a toxinových zbraní a o jejich zničení*.

URL: < [http://www.lexdata.cz/lexdata/sb_free.nsf/c12571cc00341df10000000000000000/c12571cc00340df1c12566d400728f61?OpenDocument](http://www.lexdata.cz/lexdata/sb_free.nsf/c12571cc00341df1000000000000000/c12571cc00340df1c12566d400728f61?OpenDocument) > [cit.2009-10-3].

⁵⁰ ICRC, *Convention on the prohibition of military or any hostile use of environmental modification techniques: Introduction*, 2005.

URL: < <http://www.icrc.org/ihl.nsf/INTRO/460?OpenDocument> > [cit.2009-10-3].

⁵¹ ČEPELKA, Č., ŠTURMA, P., *Mezinárodní právo veřejné*, 1. vydání, C.H.Beck, Praha, 2008, str.731. ISBN 978-80-7179-728-9

zakazují či omezují použití konkrétních bojových prostředků. První tři byly přijaty současně s úmluvou a zbylé dva pak v letech 1995 a 2003.

Protokol I. zakazuje zbraně produkující střepiny nezjistitelné rentgenem. Ty totiž nejen vyřadí vojáka z boje, ale také ztěžují jeho následnou léčbu. Takové zbraně patří do kategorie těch, které způsobují nadměrné útrapy.

Protokol II. zakazuje používání min či jiných podobných prostředků, které vypadají jako zdánlivě neškodný předmět (hračky, mrtvá těla, potraviny apod.) nebo jsou opatřeny ochrannými emblémy.

Protokol III. je poslední, který byl přijat již v roce 1980. Omezuje používání zápalných zbraní. Ty nesmí být použity pouze v případě, že by mohlo dojít k zasažení civilních osob. Vzhledem k tomu, že tyto nehumánní zbraně nezakazuje, není tento protokol považován za velký přínos.

Protokol IV. byl přijat v říjnu 1995 a zakazuje oslepující laserové zbraně. Tedy takové zbraně, které jsou speciálně zkonstruovány tak, aby způsobovaly trvalou slepotu.

Protokol V. o výbušných pozůstatcích války je nejmladší (přijat v říjnu 2003) a vztahuje se k problematice nevybuchlé munice. Ta představuje velký humanitární problém, protože znesnadňuje rekonstrukci válkou poničené krajiny a je velkou hrozbou pro obyvatele postižené oblasti. Tento protokol úzce souvisí s ÚZKM, která byla přijata o pár let později (28.5.2008).⁵²

- *Úmluva o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení*

Je první mezinárodní smlouvou, která komplexně směřuje k likvidaci celé jedné kategorie zbraní hromadného ničení. Jejím cílem je zcela vyloučit používání chemických zbraní.⁵³ Také stanovuje opatření pro kontrolu plnění závazků z ní vyplývajících. Za tímto účelem byla v roce

⁵² op.cit. 51, s. 731-732.

ICRC, *Protocol on Non-Detectable Fragments (Protocol I): Introduction*, 2005.

URL: <<http://cicr.org/ihl.nsf/INTRO/505>> [cit.2009-10-3].

ICRC, *Protocol on Prohibitions or Restrictions on the Use of Mines, Booby-Traps and Other Devices (Protocol II): Introduction*, 2005.

URL: <<http://cicr.org/ihl.nsf/INTRO/510>> [cit.2009-10-3].

ICRC, *Protocol on Prohibitions or Restrictions on the Use of Incendiary Weapons (Protocol III): Introduction*, 2005.

URL: <<http://cicr.org/ihl.nsf/INTRO/515>> [cit.2009-10-3].

ICRC, *Protocol on Blinding Laser Weapons (Protocol IV to the 1980 Convention): Introduction*, 2005.

URL: <<http://cicr.org/ihl.nsf/INTRO/570>> [cit.2009-10-3].

ICRC, *Protocol on Explosive Remnants of War (Protocol V to the 1980 Convention): Introduction*, 2005.

URL: <<http://cicr.org/ihl.nsf/INTRO/610>> [cit.2009-10-3].

JUKL, M., *Současné trendy mez. humanitárního práva v oblasti zákazu některých zbraní*, 2008.

URL: <<http://www.cck-cr.cz/cz.php?id=trendy#A4>> [cit.2009-10-3].

⁵³ Velvyslanectví ČR v Haagu, *Obecné informace o Úmluvě o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a o jejich zničení*, 2009.

URL: <http://www.mzv.cz/hague/cz/ceska_republika_a_organizace_pro_zakaz/obecne_informace_o_umluve_o_zakazu_1.html> [cit.2009-10-3].

1997 vytvořena *Organizace pro zákaz chemických zbraní (Organisation for the Prohibition of Chemicals Weapons – OPCW)*. Jde o samostatnou mezinárodní organizaci, která úzce spolupracuje s OSN.⁵⁴

K podpisu byla otevřena v lednu 1993 a v platnost vstoupila v roce 1997. Smluvních států je k srpnu 2009 celkem 188.⁵⁵

- *Úmluva o zákazu použití, skladování, výroby a převodu protipěchotních min a jejich zničení*

Tato mezinárodní smlouva je poměrně dobře mediálně známá.⁵⁶ Dne 18.zář 1997 roku byla úmluva konečně sjednána. Dne 1.března 1999 pak vstoupila v platnost poté, co ji ratifikovalo 40 států. K 1.dubnu 2007 ji ratifikovalo již 153 států⁵⁷. Smluvní stranou však stále nejsou např.USA, Rusko, Čína a Indie.⁵⁸

Její předmětem je zákaz protipěchotních min, jejich vývoje, výroby a skladování. A dále zákaz napomáhat, podporovat či nutit někoho k činnostem, které jsou touto úmluvou zakázané.⁵⁹ Tato úmluva byla vzorem při prosazování níže uvedené a v páté kapitole podrobně rozebrané *ÚZKM*.

- *Úmluva o zákazu kazetové munice*

Tato úmluva je podrobně rozebrána v podkapitole 5.4.

⁵⁴ MZV ČR, *OPCW - Organizace pro zákaz chemických zbraní*.

URL: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/multilateralni_spoluprace/opcw_organizace_pro_zakaz_chemickych/index.html> [cit.2009-10-3].

⁵⁵ Velvyslanectví ČR v Haagu, *Obecné informace o Úmluvě o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a o jejich zničení*, 2009.

URL: <http://www.mzv.cz/hague/cz/ceska_republika_a_organizace_pro_zakaz/obecne_informace_o_umluve_o_zakazu_1.html> [cit.2009-10-3].

⁵⁶ Zasloužila se o to Diana, Princezna z Walesu, která se o zákaz nášlapných min zasazovala. V roce 1997 například navštívila Angolu, kde se prošla přímo po minovém poli a navštívila v nemocnici oběti nášlapných min.

⁵⁷ FLECK, D., *The Handbook of International Humanitarian Law*, 2.vydání, Oxford University Press, New York, 2008, str.141. ISBN 978-0-19-957316-5

⁵⁸ ICRC, *Anti-personnel mines: overview of the problem*, 2009.

URL: <<http://icrc.org/web/web/siteeng0.nsf/html/mines-fac-cartagena-021109>> [cit.2009-10-3].

ICRC, *Convention on the Prohibition of the Use, Stockpiling, Production and Transfer of Anti-Personnel Mines and on their Destruction: Introduction*, 2005.

URL: <<http://icrc.org/ihl.nsf/INTRO/580>> [cit.2009-10-3].

ICBL, *States Not Party*.

URL: <<http://www.icbl.org/index.php/icbl/Universal/MBT/States-Not-Party>> [cit.2009-10-3].

⁵⁹ *Zákon o zákazu použití, skladování, výroby a převodu protipěchotních min a o jejich zničení a o změně zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů*.

URL: <<http://www.army.cz/mo/zakony/archiv/1999-305.htm>> [cit.2009-10-3].

2. ZÁSADY MHP RELEVANTVÍ PRO OBLAST HAAGSKÉHO PRÁVA

2.1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH ZÁSAD

Pro současné haagské právo je stěžejní zásada ochrany civilního obyvatelstva před účinky nepřátelství. Tento princip je zcela základní. Prioritou válčících stran má být ochrana civilistů a prevence k této ochraně nutná. Zásadu zakotvuje DP I z roku 1977 (čl.57 odst.1 a 58 písm.c).

Dalšími významnými zásadami, které výše zmíněný princip doplňují, jsou zásada rozlišování a zásada proporcionality. Zásada rozlišování říká, že strany ozbrojeného konfliktu musí vždy a za všech okolností důsledně rozlišovat mezi civilisty a příslušníky ozbrojených sil a také mezi objekty civilními a vojenskými. Vojenské operace pak mohou být vedeny pouze proti vojenským cílům. I tuto zásadu nalezneme v *DP I* (čl.48). Zásada proporcionality zase zakazuje útoky, které přinesou menší vojenskou výhodu, než jaký bude jejich dopad na civilní obyvatelstvo (*DP I*, čl.51 odst.5, písm.b).

Nesmíme opomenout ani zásadu lidskosti, která je zcela zásadní pro celé MHP a také zásadu, která je jakýmsi jejím doplňkem – zásadu vojenské nezbytnosti.⁶⁰

2.1.1 Zásada lidskosti

Je považována za pilíř celého MHP. Všechny státy by ji měly respektovat bez ohledu na to, zda jsou nebo nejsou smluvní stranou té či oné úmluvy. Zásada humanity se vztahuje i na případy, jež nejsou v žádné mezinárodní úmluvě upraveny – platí i v oblasti obyčejového MHP. Poprvé byla tato zásada formulována v tzv.*Martensově klauzuli*, o níž se zmiňuji v podkapitole 1.2.2.

Tento princip chrání základní lidské hodnoty. Chrání nejen komatanty, ale i civilisty. S ohledem na zásadu lidskosti je pak vypracována řada konkrétních pravidel pro vedení války.⁶¹

2.1.2 Zásada vojenské nezbytnosti

Poprvé byla zakotvena v tzv.*Lieberově kodexu* (1863).⁶² Z novodobějších úprav ji nalezneme např. v *DP I* z roku 1977 (čl.57 odst.3).

⁶⁰ op.cit. 5, s. 18, 20, 44.

⁶¹ op.cit. 5, s. 18-19.

Tato zásada přispívá k omezení násilí za ozbrojeného konfliktu. Strany konfliktu dle ní mohou činit pouze to, co jim přinese vojenskou výhodu. Musí tedy používat takový druh a množství síly, které je nezbytné pro porážku nepřítele v co nejkratším čase a s pokud možno minimálními ztrátami a náklady.⁶³

2.1.3 Zásada ochrany civilního obyvatelstva před účinky nepřátelství

Technický pokrok přinesl významné změny ve způsobu válčení, kdy civilní obyvatelstvo je stále více a více vystavováno účinkům nepřátelství. Počet obětí z řad civilistů vzrostl úměrně tomuto technickému pokroku. K úpravě ochrany civilního obyvatelstva došlo až po druhé světové válce, a to ve čtvrté ŽÚ. Konkrétně v její části II. s názvem *Všeobecná ochrana obyvatelstva proti některým účinkům války*.⁶⁴

Dle zásady ochrany civilního obyvatelstva před účinky nepřátelství musí zneprátené strany za všech okolností usilovat o omezení dopadu bojových operací na civilní obyvatelstvo. Tato zásada se promítá hlavně do regulace bojových prostředků a také způsobů vedení boje.⁶⁵

2.1.4 Zásada rozlišování

Tento princip je zcela zásadní a je pilířem celé právní úpravy vedení ozbrojených konfliktů. Má obyčejovou povahu. V náznacích tuto zásadu nalezneme již v *Petrohradské deklaraci* či haagských úmluvách.⁶⁶ Zákaz vedení útoku proti civilistům a civilním objektům je explicitně vyjádřen až v *DP I* v čl.48. Tzv.základní pravidlo zakotvené v tomto článku zní:

„K zajištění respektování a ochrany civilního obyvatelstva a objektů civilního rázu budou strany v konfliktu vždy činit rozdíl mezi civilním obyvatelstvem a kombatanaty a mezi objekty civilního rázu a vojenskými objekty a v souladu s tím povedou své operace pouze proti vojenským objektům.“

⁶² čl.14, 15, 16 *Lieberova kodexu*

URL: <<http://www.icrc.org/ihl.nsf/FULL/110?OpenDocument>> [cit.2009-10-7].

⁶³ op.cit. 5, s. 19-20.

⁶⁴ *Ženevská úmluva o ochraně civilních osob za války*.

URL: <<http://www.icrc.org/ihl.nsf/FULL/380?OpenDocument>> [cit.2009-10-9].

⁶⁵ op.cit. 5, s. 55-56.

⁶⁶ JUKL, M., *Co je to mezinárodní humanitární právo?* in *Zdravotnický instruktor ČČK*, 2.vydání, ČČK, Praha, 2006.

URL: <<http://www.cck-cr.cz/docs/mhp/cojemhp.htm>> [cit.2009-9-30].

Pokud existuje pochybnost, zda se obvykle civilní objekt (např. škola, kostel, rodinný dům...) přechodně nepoužívá k vojenským účelům a podpoře bojových akcí, má se za to, že tomu tak není a objekt je nadále považován za civilní.⁶⁷

2.1.5 Zásada proporcionality

Tato zásada má pro MHP také velký význam a obyčejovou povahu. Nenalezneme ji nikde výslovně zakotvenou, avšak latentně je přítomna především v části IV. *DP I* z roku 1977.

Zásada proporcionality nám říká, že jsou zakázány takové útoky, u nichž lze předpokládat, že způsobilé přidružené škody⁶⁸ budou v porovnání s předpokládanou konkrétní a přímou vojenskou výhodou vyšší.

Někdy bývá tato zásada odborníky označována jako „Achillova pata“ haagského práva, protože je založena na srovnávání hodnot, které se jeví jako neporovnatelné. Kladou si především otázku, zda může být usmrcení člověka vůbec porovnáno s vojenskou výhodou.⁶⁹

⁶⁷ Čl. 52 odst. 3 *DP I*

⁶⁸ tzv. *collateral damages* = náhodné zasažení civilních osob či objektů

⁶⁹ op.cit. 5, s. 60.

3. ZAKÁZANÉ ZPŮSOBY A PROSTŘEDKY VEDENÍ VÁLKY

3.1 ZÁKLADNÍ POJMY

3.1.1 Válka vs. Ozbrojený konflikt

„Válka“ je dnes již pojem neprávni a užívá se v běžné komunikaci. Právním pojmem je termín „ozbrojený konflikt“, který nahradil v minulosti užívaný pojem válka. Všeobecná a jednotná definice ozbrojeného konfliktu však neexistuje. Může být chápán např. jako: *„uchýlení se k ozbrojené síle mezi státy nebo déletrvajícím ozbrojené násilí mezi vládní autoritou a organizovanými ozbrojenými skupinami či mezi takovými skupinami uvnitř jednoho státu“*.⁷⁰

Ozbrojené konflikty se dále člení a jsou uplatňovány různé kategorie pro jejich klasifikaci. Rozlišujeme např. ozbrojené konflikty globální, regionální či lokální dle jejich geografického rozsahu. Dále dle aktérů můžeme hovořit o mezinárodních ozbrojených konfliktech (konflikty mezi státy, boj proti okupaci, boj národa za právo na sebeurčení) a vnitrostátních ozbrojených konfliktech (konflikty mezi vládními silami a povstalci, občanské války). Dle intenzity existují konflikty malé, střední či velké. A podle jejich trvání rozlišujeme nové a opakující se ozbrojené konflikty.⁷¹

Považuji za nutné na tomto místě zdůraznit, že na mezinárodní ozbrojené konflikty se vztahují všechny čtyři ŽÚ (1949) i dodatkové protokoly. Kdežto ozbrojené konflikty vnitrostátního charakteru jsou upraveny pouze jediným článkem - společným čl.3 ŽÚ. Pouze v případě, že jsou tyto vnitrostátní konflikty většího rozsahu, vztahuje se na ně též DP II.⁷² Kategorizace ozbrojených konfliktů, zvláště ta dle kritéria jejich aktérů, je tedy velmi důležitá.

3.1.2 Ozbrojené síly

Ozbrojené síly se sestávají nejen z armády jako takové, ale i z milic a dobrovolnických sborů, pokud splňují dvě podmínky:

- a) existence odpovědného velení,
- b) existence vnitřního disciplinárního systému prosazujícího dodržování norem MHP.

⁷⁰ BÍLKOVÁ, V., *Úprava vnitrostátních ozbrojených konfliktů v mezinárodním humanitárním právu*, IFEC Beroun, Praha, 2007, s. 29. ISBN 978-80-85889-82-6

⁷¹ op.cit. 70, s. 29.

Podrobněji k této problematice viz např. DETTER, I., *The Law of War*, 2.vydání, Cambridge University Press, Cambridge, 2000, kapitola 1. ISBN 0-521-78775-0

⁷² JUKL, M., *Co je to mezinárodní humanitární právo?* in *Zdravotnický instruktor ČČK*, 2.vydání, ČČK, Praha, 2006. URL: <<http://www.cck-cr.cz/docs/mhp/cojemhp.htm>> [cit.2009-10-10].

Z definice ozbrojených sil byly vypuštěny dvě tradiční podmínky, které stanovoval *Řád války pozemní* (1899) – pevný rozeznávací znak viditelný na dálku a otevřené nošení zbraně.

„Ozbrojené síly strany v konfliktu se skládají ze všech organizovaných ozbrojených sil, skupin a jednotek, které jsou pod velením osob odpovědným této straně za jednání svých podřízených, a to i v případech, kdy strana je zastupována vládou nebo orgánem, který protější strana neuznává. Tyto ozbrojené síly budou podléhat vnitřnímu disciplinárnímu systému, který mezi jiným bude prosazovat dodržování norem mezinárodního práva aplikovaných v ozbrojených konfliktech.“ Takto jsou ozbrojené síly vymezeny v *DP I* čl. 43 odst. 1.

Ozbrojené síly mohou tvořit jak kombatanti, tak nekombatanti. Nekombatanti (členové vojenského lékařského a duchovního personálu) nemají právo se účastnit nepřátelství a ani proti nim nemůže být veden útok. Všichni ostatní členové ozbrojených sil jsou kombatanty.

Status kombatanta nepoživají vyzvědači a žoldnéři. Vyzvědačem je zjednodušeně ten, kdo tajně sbírá informace v operačním území jedné z válčících stran s úmyslem předat je protistraně. A aby byla osoba žoldněrem, musí nejprve splnit 6 kumulativních podmínek uvedených v *DP I* čl. 47 (např. svoji účast na nepřátelství motivuje hlavně osobním ziskem a je jí také slíbena odměna výrazně převyšující odměny kombatantů; je speciálně najata, aby bojovala v ozbrojeném konfliktu atd.).⁷³

3.1.3 Kombatanti

Hned další, tedy druhý, odstavec čl. 43 *DP I* vymezuje, co se rozumí pojmem „kombatant“:

„Příslušníci ozbrojených sil strany v konfliktu (s výjimkou zdravotnického a duchovního personálu, jak o tom hovoří článek 33 Třetí úmluvy) jsou kombatanty, tzn. že mají právo se přímo účastnit nepřátelských akcí.“

3.1.4 Vojenské objekty

O vojenských objektech se zmiňují již v souvislosti se zásadou rozlišování. Útoky totiž musí být omezeny pouze na tyto tzv. vojenské objekty. Co se rozumí takovými objekty stanovuje *DP I* v čl. 52 odst. 2: *„...ty objekty, které svou povahou, umístěním, účelem nebo použitím představují účinný příspěvek k vojenským akcím a jejichž celkové nebo částečné zničení, obsazení nebo neutralizace poskytuje za daných okolností zjevnou vojenskou výhodu.“*

Můžeme rozlišit jakési dvě kategorie. Existují objekty, které jsou vojenské již ze své podstaty a vojenskými jsou ve většině případů (např. nepřátelští kombatanti, zbraně, vojenská

⁷³ op.cit. 5, s. 46-52.

technika a materiál atd.). A pak jsou tu objekty, jejichž status se může měnit v závislosti na konkrétních okolnostech (např. civilní osoba přímo se účastní nepřátelství). Z civilního objektu se za určitých podmínek může stát objekt splňující kritéria pro tzv. vojenský objekt a může tedy být napaden.⁷⁴

3.1.5 Civilisté

Definici civilního obyvatelstva nalezneme v *DP I* a to konkrétně v čl.50 odst.1: „*Civilní osoba je osoba, která nepatří do žádné z kategorií osob uvedených v článku 4 A) 1) , /2/ , /3/ , /6/ Třetí úmluvy a v článku 43 tohoto Protokolu.*“ Tedy zjednodušeně řečeno – civilní osoba je každá osoba, která není příslušníkem ozbrojených sil a ani obyvatel bojující proti okupantům.⁷⁵

Civilním obyvatelstvem je pak souhrn všech civilních osob (čl.50 odst.2 *DP I*). Článek 50 *DP I* obsahuje ještě další dvě důležitá ustanovení. A sice: „*V případech pochybnosti, zda osoba je civilní osobou, bude taková osoba považována za osobu civilní.*“ (*DP I* čl.50 odst.1) „*Přítomnost jednotlivců neodpovídajících definici civilní osoby uvnitř civilního obyvatelstva nezabavuje obyvatelstvo jeho civilního charakteru.*“ (*DP I* čl.50 odst.3)

3.1.6 Civilní objekty

Vymezení civilních objektů nalezneme také v *DP I* (čl.52 odst.1). Objekty civilního rázu jsou všechny objekty, které nejsou vojenskými objekty dle definice uvedené v podkapitole 3.1.4. Pokud existuje pochybnost, zda daný (běžně civilní) objekt není momentálně vojenský, je považován za civilní a tudíž vůči němu nemůže být veden vojenský útok (*DP I* čl.52 odst.3).

3.1.7 Osoby vyřazené z boje (*hors de combat*)

Tzv. osobou vyřazenou z boje je dle *DP I* (čl.41 odst.2) osoba, která:

- a) *je v moci protější strany,*
- b) *jasně vyslovila úmysl vzdát se,*
- c) *upadla do bezvědomí nebo je jinak vyřazena z důvodů zranění nebo nemoci, a je tedy neschopna se bránit,*

za předpokladu, že se ve všech těchto případech zdržuje jakýchkoliv nepřátelských činů a nepokouší se o útěk. Taková osoba pak nesmí být předmětem útoku (viz níže).

⁷⁴ op.cit. 5, s. 56-59.

⁷⁵ JUKL, M., *Ženevské úmluvy a dodatkové protokoly (stručný přehled)*, 1. vydání, ČČK, Praha, 1999.
URL: <<http://ck.czweb.org/cck/aktivita/konvence.html#BDII3>> [cit.2009-10-10]

3.2 ZAKÁZANÉ ZPŮSOBY VEDENÍ BOJE

Klíčovým ustanovením, z hlediska zakázaných bojových metod, je bezesporu článek 35 *DP I*. Odst.1 tohoto článku říká, že v ozbrojeném konfliktu nemají strany konfliktu neomezené právo volby způsobů a prostředků vedení války. Dále odst.2 téhož článku stanovuje, že jsou zakázány takové způsoby vedení války, které by svou povahou způsobovaly nadměrná zranění nebo zbytečné útrapy. A konečně odst.3 tohoto článku zakazuje používat způsoby vedení války, jejichž cílem je způsobit (nebo u nichž se dá očekávat, že mohou způsobit) rozsáhlé, dlouhodobé a vážné škody na životním prostředí.

Normy, které regulují způsoby vedení ozbrojených konfliktů, mají jak povahu obecnou (viz výše), tak existují i zcela specifické normy zakazující konkrétní způsob boje. Pokud jde o ta konkrétní pravidla, dalo by se říci, že existují jakési dvě linie. Jsou to jednak zakázané metody ve vztahu k objektům (např.zákaz napadání nechráněných míst, zákaz znehodnocování objektů nutných pro přežití obyvatelstva, zákaz úmyslného napadení civilního objektu atd.) a jednak vůči osobám (např.zákaz úmyslného napadení civilního obyvatelstva, zákaz užití živých štítů, zákaz zabiti či zranění osoby vyřazené z boje a mnohé další).⁷⁶

Tradičně se rozlišovala pravidla pro vedení války pozemní, námořní a letecké. Zásady, jež se původně vztahovaly pouze na pozemní konflikty, se však postupem času rozšířily i na ty námořní a letecké. Většina pravidel je dnes společná všem třem oblastem a zůstal jen malý okruh případů, kdy se projeví zvláštnosti námořní či letecké války.⁷⁷

Jelikož je pravidel celá řada,⁷⁸ vybrala jsem ta, která jsou z mého pohledu nejdůležitější. Těmto zásadám se budou věnovat následující podkapitoly. Mezi zakázané bojové metody však patří mnohé další – terorizování civilistů, používání živých štítů, prohlášení, že nebudou bráni žádní zajatci, plenění, napadání nebráněných míst, poškozování životního prostředí, hladovění civilních osob atd.⁷⁹

⁷⁶ op.cit. 5, s. 62-71.

op.cit. 24, s. 445.

⁷⁷ op.cit. 5, s. 44-45.

⁷⁸ Podrobněji k této problematice viz např. DETTER, I., *The Law of War*, 2.vydání, Cambridge University Press, Cambridge, 2000, kapitola 8. ISBN 0-521-78775-0; FLECK, D., *The Handbook of International Humanitarian Law*, 2.vydání, Oxford University Press, New York, 2008, kapitola 4. ISBN 978-0-19-957316-5

⁷⁹ op.cit. 24, s. 448-449.

op.cit. 5, s. 61-71.

3.2.1 Úmyslné napadení civilního obyvatelstva či civilního objektu

Oba tyto zákazy vyplývají ze zásady rozlišování (viz podkapitola 2.1.4) a jsou zároveň pravidly obyčejovými.⁸⁰

Zákaz úmyslného napadení civilistů se vztahuje pouze na civilní osoby, jež se přímo neúčastní nepřátelství a nalezneme ho v *DP I* (čl.51 odst.2). Civilní osoby, které se přímo účastní nepřátelských akcí této ochrany nepožívají (čl.51 odst.3). Překročení tohoto zákazu je považováno za válečný zločin.⁸¹ Rozhodující je, zda útočník napadl civilní obyvatelstvo úmyslně – o porušení tohoto zákazu se nejedná v případě tzv.přidružených škod nebo pokud jsou civilisté zasaženi omylem.

Zákaz úmyslného napadení civilního objektu je taktéž zakotven v *DP I* (čl.52 odst.1). Také porušení tohoto zákazu je považováno za válečný zločin.⁸² Analogicky i zde je rozhodující úmysl – o porušení tohoto zákazu se nejedná v případě tzv.přidružených škod nebo pokud jsou civilní objekty zasaženy omylem.⁸³

3.2.2 Nerozlišující útoky

Zákaz nerozlišujících útoků nalezneme v *DP I* v čl.51 odst.4. Dle tohoto ustanovení jsou zakázány:

- a) *útoky, které nejsou zaměřeny na konkrétní vojenské objekty,*
- b) *útoky při nichž se používají bojové způsoby nebo prostředky, které nemohou být zaměřeny na konkrétní vojenské objekty,*
- c) *útoky při nichž se používají bojové způsoby nebo prostředky, jejichž účinky nemohou být omezeny, jak požaduje tento Protokol, takže v každém takovém případě zasahují vojenské objekty i civilní osoby nebo objekty civilního rázu bez rozdílu.*

Strana konfliktu tedy musí s dostatečnou mírou jistoty identifikovat objekty, na něž útočí, jako vojenské. A dále musí použít takové bojové prostředky, které mohou být zaměřeny na konkrétní vojenské objekty, aby byly minimalizovány ztráty na civilistech i civilních objektech (tzv.přidružené škody). Dojde-li k porušení jedné z těchto rovin, pak se jedná o nerozlišující útok, který je sám o sobě považován za válečný zločin.⁸⁴

V odst.5 téhož článku *DP I* jsou pak uvedeny dva příklady nerozlišujícího útoku:

⁸⁰ op.cit. 5, s. 62.

⁸¹ Za válečný zločin ho označil ŘímStMTS (čl.8 odst.2, písm.b i)).

URL: <<http://untreaty.un.org/cod/icc/statute/romefra.htm>> [cit.2009-10-17].

⁸² Za válečný zločin ho označil ŘímStMTS (čl.8 odst.2, písm.b ii)).

URL: <<http://untreaty.un.org/cod/icc/statute/romefra.htm>> [cit.2009-10-17].

⁸³ op.cit. 5, s. 62-63.

⁸⁴ Za válečný zločin ho označil ŘímStMTS (čl.8 odst.2, písm.b iv)).

URL: <<http://untreaty.un.org/cod/icc/statute/romefra.htm>> [cit.2009-10-17].

- a) *útoky bombardováním bez ohledu na použité způsoby nebo prostředky, při nichž se považuje za jediný vojenský objekt řada zřetelně oddělených a rozlišitelných vojenských objektů umístěných ve městě, vesnici nebo jiné oblasti, ve které jsou soustředěny civilní osoby nebo objekty civilního rázu,*
- b) *útoky, u nichž se dá očekávat, že mohou způsobit ztráty na životech civilních osob, jejich zranění, poškození objektů civilního rázu nebo kombinaci těchto případů, které by převyšovaly předpokládanou konkrétní a přímou vojenskou výhodu.*

3.2.3 Zabití či zranění osob vyřazených z boje

Zákaz zabití či zranění osoby vyřazené z boje zakotvil již *Řád války pozemní* (1907). O sedmdesát let starší *DP I* toto pravidlo převzal a ještě rozvinul. Nalezneme ho v čl.41 odst.1: „*Osoba, která je uznána nebo za daných okolností by měla být uznána za osobu vyřazenou z boje, nemůže být předmětem útoku.*“ I porušení tohoto zákazu je válečným zločinem.⁸⁵

3.2.4 Proradnost

Proradnost (*perfidita*) má společný velmi důležitý rys s tzv.válečnou lstí – v obou případech se usiluje o zmatení protistrany. Proradnost je však, na rozdíl od lsti zakázaná, a proto je třeba tyto dvě metody vedení boje důsledně odlišovat. Legální definici proradnosti nalezneme v čl.37 *DP I*: „*Je zakázáno zabít, zranit nebo zajmout protivníka použitím proradnosti. Za proradné se považují činy, které zneužívají dobré víry protivníka vyvolat u něj mylnou domněnku, že má právo na ochranu nebo že je povinen takovou ochranu poskytnout podle norem mezinárodního práva aplikovaných v ozbrojených konfliktech. Příklady proradnosti jsou tyto činy:*

- a) *předstírání úmyslu vyjednávat pod vlajkou parlamentářů nebo předstírání kapitulace,*
- b) *předstírání neschopnosti v důsledku zranění nebo nemoci,*
- c) *předstírání statusu civilní osoby nebo nekomatanta,*
- d) *předstírání statusu chráněné osoby použitím značek, označení nebo uniforem Organizace spojených národů nebo neutrálních nebo jiných států, které nejsou stranami v konfliktu.“*

Proradnost má tedy tři prvky: existence normy humanitárního práva, jež někomu přiznává ochranu + podněcování důvěry protistrany, že je zde nárok na takovou ochranu + úmysl zradit tuto důvěru. Příkladem proradného způsobu boje je např.předstíraná kapitulace. Válečné lsti nezneužívají důvěry v normy humanitárního práva. Jedná se např.o léčku, kamufláž,

⁸⁵ Za válečný zločin ho označil ŘímStMTS (čl.8 odst.2, písm.b vi)).
URL: <<http://untreaty.un.org/cod/icc/statute/rome.htm>> [cit.2009-10-17].

dezinformaci a podobné dovozené způsoby vedení boje. Legální definici nalezneme též v *DP I* v čl.37 odst.2.⁸⁶

3.2.5 Útoky na stavby obsahující nebezpečné síly

Zákaz útoků na stavby obsahující nebezpečné síly nalezneme také v *DP I* v čl.56 odst.1, který zní:

„Stavby nebo zařízení obsahující nebezpečné síly zvláště přehrady, hráze a atomové elektrárny, nesmějí být předmětem útoku, i když jsou vojenskými objekty, pokud takový útok může způsobit uvolnění nebezpečných sil a vést v důsledku toho k vážným ztrátám na civilním obyvatelstvu...“

To se týká též ostatních vojenských objektů umístěných u těchto staveb.

Ochrana však může zaniknout, pokud takové stavby slouží k významné a přímé podpoře vojenských akcí (viz *DP I* čl.56 odst.2).

3.3 ZAKÁZANÉ BOJOVÉ PROSTŘEDKY

Zcela zásadní je čl.35 *DP I*. V něm nalezneme tři základní pravidla, která se vztahují jak na způsoby, tak na prostředky vedení ozbrojeného konfliktu. Ve vztahu k bojovým prostředkům je zde zakotveno, že strany konfliktu nemají neomezené právo volby prostředků vedení války. Dále je zakázáno používat zbraně, munici a materiály, které způsobují nadměrné utrpení. A konečně třetí odstavec tohoto článku zakazuje takové bojové prostředky, které mohou způsobit rozsáhlé, dlouhodobé a vážné škody na životním prostředí. Nesmíme opomenout ani velice důležitou zásadu rozlišování, jež je zakotvena v čl.48 *DP I*. Tato zásada se vztahuje na vedení vojenských operací obecně a tudíž logicky i na použité bojové prostředky.⁸⁷

Výše zmíněná, obecná základní pravidla jsou významná především v situaci, kdy je vyvinut nový bojový prostředek, na který se nevztahuje žádná specifická regulace. Legalita jeho užívání by se pak měla posoudit dle těchto pravidel.⁸⁸ Kromě těchto základních pravidel existuje i celá řada mezinárodních smluv, které regulují používání konkrétních bojových prostředků. Některé úmluvy jsem uvedla již v rámci podkapitoly věnující se pramenům MHP a některé další zmíním v následujících podkapitolách v souvislosti s konkrétní kategorií zbraní.

⁸⁶ op.cit. 5, s. 65-67.

⁸⁷ Podrobněji k problematice zakázaných bojových prostředků viz např. DETTER, I., *The Law of War*, 2.vydání, Cambridge University Press, Cambridge, 2000, kapitola 7. ISBN 0-521-78775-0; FLECK, D., *The Handbook of International Humanitarian Law*, 2.vydání, Oxford University Press, New York, 2008, kapitola 4. ISBN 978-0-19-957316-5

⁸⁸ op.cit. 5, s. 72.

Čl.35 *DP I* je ještě doplněn pravidlem zakotveným hned v následujícím článku. Čl.36 *DP I* stanoví, že smluvní strany jsou u nových druhů zbraní (nebo způsobů vedení ozbrojeného konfliktu) povinny určit, zda jejich používání neodporuje mezinárodnímu právu. K potvrzení legality nových zbraní je nutno zajistit efektivní proceduru. Některé státy (Německo, Švédsko, USA) ji již mají, nicméně pro většinu států je taková forma preventivní kontroly novinkou.⁸⁹

3.3.1 Biologické zbraně

Biologické zbraně⁹⁰ řadíme je do skupiny zbraní, jež jsou označovány jako „zbraně hromadného ničení“. Používání biologických (bakteriologických) zbraní bylo zakázáno⁹¹ hned po první světové válce, během níž byl tento typ zbraní hojně nasazován. V 70. letech 20. století pak byly biologické zbraně zcela vyřazeny z arzenálu armád.⁹²

Biologické zbraně však nikdy nebyly masověji používány, protože jsou, ve srovnání s jinými, relativně málo vojensky účinné. Útok biologickou zbraní však může být proveden nejen otevřeně během ozbrojeného konfliktu, ale i skrytě, jako teroristický čin. Proto je úmluva o jejich zákazu, v souvislosti s bojem proti terorismu, stále významná.⁹³

3.3.2 Chemické zbraně

Chemické zbraně⁹⁴ také spadají do kategorie zbraní hromadného ničení. S pojmem „chemické zbraně“ se můžeme poprvé setkat za první světové války, kdy byl jako bojový prostředek použit např. známý yperit. Chemické zbraně byly, stejně jako ty biologické, zakázány již po první světové válce.⁹⁵ Zákaz však nebyl příliš respektován.⁹⁶ Kvůli tzv. studené válce

⁸⁹ op.cit.57, s.137.

⁹⁰ Biologické zbraně způsobují onemocnění s možným následkem smrti a to rozmnožováním choroboplodných mikroorganismů v napadeném těle (člověka, zvířete či rostliny). Cílem útoku takovou zbraní je vždy jedinec, který má být intoxikován. Útok takovou zbraní se provádí buď ve formě aerosolu či alimentární cestou. Obecně se za nejnebezpečnější považují viry (např. chřipky, vztekliny, dengue, žluté zimnice apod.). Dále mohou být jako původci nálezů použity i bakterie, toxiny, patogenní houby apod.

Biological Weapons Effects.

URL: <http://www.bomb-shelter.net/index.php?option=com_content&view=article&id=54&Itemid=66> [cit.2009-10-20].

⁹¹ Ženevský protokol o zákazu chemických a bakteriologických zbraní (1925).

⁹² Úmluva o zákazu vývoje, výroby a hromadění zásob bakteriologických, biologických a toxinových zbraní a o jejich zničení. (První odzbrojovací smlouva, která postihuje celou skupinu zbraní.)

⁹³ op.cit. 51, s. 727-728.

⁹⁴ Útok chemickou zbraní je nejčastěji proveden zamořením vzduchu ve zvolené oblasti. Celkový efekt útoku je závislý na řadě faktorů (např. druh otravné látky či doba jejího působení). Dle charakteru poškození zasaženého organismu rozlišujeme: dráždivé (např. tzv. slzný plyn), dusivé (např. fosgen), nervově-paralytické (např. tabun) a zpuchýřující (např. yperit) otravné látky. URL: <p211.wz.cz/ochob1/Che_zbr.pps> [cit.2009-10-20].

⁹⁵ Ženevský protokol o zákazu chemických a bakteriologických zbraní.

⁹⁶ Chemické zbraně byly použity např. v Korejské a Vietnamské válce, protože USA se staly smluvní stranou této úmluvy až počátkem roku 1975.

mohla být účinnější úprava⁹⁷ přijata až v 90. letech 20. století. Ta s konečnou platností upevnila zákaz těchto zbraní.⁹⁸

Úmluva z roku 1993 nezakazuje všechny toxické chemické látky. Seznam látek, které jsou touto úmluvou regulovány, nalezneme v *Příloze o chemických látkách*.⁹⁹ Existují také jisté účely, na něž se zákaz použití chemických látek uvedených v příloze úmluvy nevztahuje.¹⁰⁰

3.3.3 Jaderné zbraně

Jaderné zbraně jsou také součástí skupiny tzv. zbraní hromadného ničení a jsou z této skupiny zbraní bezpochyby nejničivější. Vzhledem k jejich strategickému významu je jejich regulace nejkomplikovanější. Ač žádná mezinárodní úmluva všeobecný zákaz užití jaderných zbraní neobsahuje, je zde neustálá snaha o regulaci zbrojení v této oblasti.¹⁰¹

Velmi diskutabilní vždy byla legalita užití jaderných zbraní a tato otázka je dodnes nevyjasněná. Pokud bychom však aplikovali minimálně čl. 35 odst. 3 *DP I*, museli bychom nutně konstatovat nelegálnost použití těchto zbraní. Nemluvě o nerozlišujících účincích zbraní tohoto typu.¹⁰²

3.3.4 Konvenční zbraně

O klíčové úmluvě, pokud jde o konvenční zbraně¹⁰³, je pojednáno již v podkapitole 1.2.4. *Úmluva o zákazu nebo omezení užívání některých konvenčních zbraní, které mohou způsobovat nadměrné utrpení nebo mít nerozlišující účinky* z roku 1980 a jejich pět protokolů jsou základní úpravou v této oblasti. Níže jsou vypsány některé konkrétní konvenční zbraně, jejichž použití je regulováno nejen touto, ale i jinými mezinárodními úmluvami.

⁹⁷ *Úmluva o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a o jejich zničení*. (1993)

⁹⁸ op.cit. 51, s. 728-730.

⁹⁹ Např. tzv. látky určené k potlačování nepokojů nejsou zakázány. Jsou to látky neuvedené v příloze, jejichž účinky zmizí krátce po skončení jejich působení.

¹⁰⁰ Např. průmyslové, výzkumné, farmaceutické a další mírové účely. Viz *Úmluva o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a o jejich zničení*.

URL: <http://www.subj.cz/docs/Umluva_CW.pdf> [cit.2009-10-20].

¹⁰¹ Např. *Smlouva o nešíření jaderných zbraní* z roku 1968 či doposud neplatná *Smlouva o úplném zákazu jaderných zkoušek* z roku 1996.

op.cit. 51, s. 721-726.

op.cit. 4, s. 59-60.

¹⁰² Existuje rezoluce Valného shromáždění OSN z roku 1961, která použití jaderných zbraní odsuzuje. Tento dokument však není právně závazný. V roce 1996 pak vydal Mezinárodní soudní dvůr na žádost Valného shromáždění OSN posudek. Z něho vyplynulo, že hrozba jadernými zbraněmi nebo jejich užití jsou obecně v rozporu s MHP. Dále soudní dvůr v posudku uvedl, že nemůže s jistotou říci, zda je hrozba či útok jadernými zbraněmi legální nebo nelegální v případě sebeobrany za situace, kdy by byla ohrožena samotná existence státu. Tento posudek je ovšem také právně nezávazný a některé státy se k němu staví odmítavě. op.cit. 5, s. 78-79.

¹⁰³ Konvenční (doslova „běžné“ či „obvyklé“) zbraně jsou jakýmsi protějškem zbraní hromadného ničení. Jsou to tedy zbraně, které nemůžeme podřadit do skupiny biologických, chemických ani jaderných zbraní. Jedná se o velmi širokou škálu zbraní, které byly (na rozdíl od zbraní hromadného ničení) používány již dříve, než ve 20. století.

- Zákaz používání nábojů lehčích než 400g, které jsou výbušné nebo obsahují třaskavé či zápalné látky.¹⁰⁴
- Zákaz nábojů, které se v lidském těle snadno rozšiřují nebo zplošťují.¹⁰⁵
- Zákaz užití otrávených zbraní.¹⁰⁶
- Omezení užití podmořských samočinných dotekových min a torpéd.¹⁰⁷
- Zákaz zbraní, jejichž primárním účelem je zranění střepinami nezjistitelnými rentgenem.¹⁰⁸
- Omezení užití min, nástrah a podobných prostředků.¹⁰⁹
- Omezení užití zápalných zbraní.¹¹⁰
- Zákaz používání oslepujících laserových zbraní.¹¹¹
- Zákaz užití protipěchotních min.¹¹²

¹⁰⁴ Tento zákaz stanovila *Petrohradská deklarace* a je projevem zásady lidskosti a zákazu nadměrného utrpení.

¹⁰⁵ Jsou to např. střely se zářezy. Lidově se takovým nábojům říká „dum-dum“.

¹⁰⁶ Otrávené zbraně (především šípy či oštěpy) zakázal *Rád války pozemní*.

¹⁰⁷ *Úmluva o kladení podmořských samočinných dotekových min* zakazuje např. kladení zakotvených samočinných dotekových min, jestliže se nestanou neškodnými poté, co se utrhnou od zakotvení atd. Celkově jsou to opatření, jež mají zajistit pokojnou a svobodnou plavbu.

op.cit. 5, s. 80-81.

¹⁰⁸ Tento zákaz nalezneme v *Protokolu I k Úmluvě o zákazu nebo omezení užívání některých konvenčních zbraní, které mohou způsobovat nadměrné utrpení nebo mít nerozlišující účinky* (dále jen *Úmluva o zákazu některých konvenčních zbraní*) a nevztahuje se na zbraně se zjistitelnými střepinami. Jedná se o projev zákazu působení nadměrného utrpení, protože léčba po zásahu takovou zbraní je prakticky nemožná.

JUKL, M., *Současné trendy mez. humanitárního práva v oblasti zákazu některých zbraní*, 2008.

URL: <<http://www.cck-cr.cz/cz.php?id=trendy#A4>> [cit.2009-10-25].

¹⁰⁹ V tomto případě se již jedná o pozemní miny a podobné prostředky. Úprava je vložena do *Protokolu II Úmluvy o zákazu některých konvenčních zbraní*. Tímto protokolem, jež prošel významnou novelizací v roce 1996, jsou zakázány např. zbraně, které detonují v přítomnosti běžných minohledáček nebo miny se zařízením znemožňujícím manipulaci atd.

Protokol o zákazu nebo omezení použití min, nástrah a jiných prostředků (Protokol II), který je přílohou Úmluvy o zákazu nebo omezení užívání některých konvenčních zbraní, které mohou způsobovat nadměrné utrpení nebo mít nerozlišující účinky (čl.3).

URL: < www.army.cz/images/id_8001_9000/8438/014.doc > [cit.2009-10-25].

¹¹⁰ Zápalné zbraně slouží k zapálení objektů či způsobení popálenin osobám. Jedná se např. o plamenomety či zápalné pumy. Zákaz jejich užití se vztahuje pouze na civilisty a kombatanți nepožívají ochranu před těmito nehumánními zbraněmi. Přínos tohoto protokolu je tedy přinejmenším sporný, protože ochrana civilních osob a objektů je zakotvena již v čl.48 *DP I*.

JUKL, M., *Současné trendy mez. humanitárního práva v oblasti zákazu některých zbraní*, 2008.

URL: <<http://www.cck-cr.cz/cz.php?id=trendy#A4>> [cit.2009-10-25].

¹¹¹ *Protokol IV*, který byl k *Úmluvě o zákazu některých konvenčních zbraní* připojen až v roce 1996 zakazuje používání oslepujících laserových zbraní. Jedná se o bojové prostředky, které způsobují trvalé oslepnutí a to nikoli náhodně. Výroba takových zbraní však tímto protokolem zakázána není.

op.cit. 5, s. 85.

¹¹² Nejprve došlo v roce 1996 k novelizaci *Protokolu II Úmluvy o zákazu některých konvenčních zbraní* a posléze i k uzavření *Úmluvy o zákazu užití, hromadění, výroby a převodu protipěchotních min a o jejich zničení*. Jedná se o zákaz min zaměřených proti osobám – na protitankové miny se zákaz nevztahuje.

op.cit. 5, s. 86.

4. ZÁKAZ KAZETOVÉ MUNICE

4.1 ÚVOD DO PROBLEMATIKY KAZETOVÉ MUNICE

4.1.1 Definice pojmu „Kazetová munice“

Vymezení pojmu „kazetová munice“ nalezneme hned v úvodních ustanoveních *Úmluvy o zákazu kazetové munice* z roku 2008. Jedná se o zcela první legální definici této zbraně v mezinárodním právu.¹¹³ V minulosti neexistovala ustálená definice a pod tímto pojmem se obvykle rozuměly kontejnery vrhané z letadel nebo odpalované ze země, které obsahovaly určité množství submunice.¹¹⁴

Její znění bylo předmětem intenzivních jednání během tzv. Oselského procesu.¹¹⁵ K návrhu *ÚZKM* byly řadou států (např. Velká Británie, Francie, Japonsko) předloženy pozměňovací návrhy, které směřovaly nikoli proti duchu návrhu, ale zejména upřesňovaly definici pojmu KM.¹¹⁶

ÚZKM tuto zbraň definuje jako konvenční munici vážící méně než 20 kg určenou k rozptýlení či uvolnění výbušné submunice, kterou v sobě tato munice obsahuje.¹¹⁷ Poté jsou uvedeny výjimky z této legální definice. Existují totiž zbraně, které sice obsahují submunice, ale nejsou považovány za KM dle této definice. Jedná se např. o munici, která splňuje pět taxativních podmínek uvedených v této definici.¹¹⁸

¹¹³ ICBL, *What are Cluster Munitions?*

URL: <<http://www.icbl.org/index.php/icbl/Problem/Cluster-Munitions/What-are-Cluster-Munitions>> [cit.2009-11-17].

¹¹⁴ *Návrh na sjednání Úmluvy o kazetové munici přijaté v Dublinu dne 30. května 2008.*

URL: <www.army.cz/images/id_10001_11000/10484/24.doc> [cit.2009-11-17].

¹¹⁵ CMC, *The Ban.*

URL: <<http://www.stopclustermunitions.org/the-solution/the-ban/>> [cit.2009-11-17].

Anglicky „The Oslo Process“.

¹¹⁶ JUKL, M., *Přijata mezinárodní úmluva o zákazu kazetové munice*, ČČK, 2008.

URL: <http://www.cervenkykriz.eu/cz/trendy/Kazetova_munice.pdf> [cit.2009-11-17].

¹¹⁷ „Cluster munition“ means a conventional munition that is designed to disperse or release explosive submunitions each weighing less than 20 kilograms, and includes those explosive submunitions . /čl.2 odst.2 *ÚZKM*/

URL: <<http://www.icrc.org/ihl.nsf/FULL/620?OpenDocument>> [cit.2009-9-20].

¹¹⁸ *A munition that, in order to avoid indiscriminate area effects and the risks posed by unexploded submunitions, has all of the following characteristics:*

(i) Each munition contains fewer than ten explosive submunitions;

(ii) Each explosive submunition weighs more than four kilograms;

(iii) Each explosive submunition is designed to detect and engage a single target object;

(iv) Each explosive submunition is equipped with an electronic self-destruction mechanism;

(v) Each explosive submunition is equipped with an electronic self-deactivating feature. /čl.2 odst.2 *ÚZKM*/

4.1.2 Co je to kazetová munice?

Tzv.kazetová (jinak také kontejnerová či klastrová) munice je konvenční zbraň hojně používaná od 70.let 20.století až do dnešních dnů. Jak je patrné již z názvu, jedná se o kazetu, v níž je uloženo několik stovek kusů tzv.submunice. Ta se po vystřelení celé kazety uvolní a tyto malé bomby pak dopadají samostatně na plochu o rozměru několika fotbalových hřišť. Právě pro tento svůj efekt jsou kazetové bomby zbraní poměrně dost vyhledávanou a zrovna tak zavrhanou. Tím, že dokáže působit na velké ploše, totiž dost dobře nerozlišuje mezi vojenskými a civilními cíly. Hlavním nedostatkem KM je ovšem fakt, že značná část submunice zůstane po dopadu na zem nevybuchlá a představuje enormní riziko pro civilní obyvatelstvo. Submunice, která neexploduje, se vlastně chová jako pozemní mina a vyžaduje si oběti i několik let po skončení daného ozbrojeného konfliktu. Přesto se nejedná o zbraň zakázanou mezinárodním právem. Jejím nasazení by ovšem mělo předcházet maximálně přesné naplánování útoku i zvýšená prevence, aby se co možná nejvíce omezily zásahy civilního obyvatelstva.

4.1.3 Jak funguje kazetová munice?

Kazetová bomba se sestává z kontejneru (kazety), který obsahuje několik stovek malých bomb. Může být buď svržena z letadla, nebo odpálena ze země raketometem. Po jejím vypuštění do vzduchu se pouzdro otevře a uvolní se submunice, což jsou vlastně malé bomby. Běžně je každá bombička velká asi jako plechovka. Velikost i barva jsou značně variabilní. Některé modely mají také padáček, který zajistí, že se submunice před dopadem stabilizuje. Jedna kazetová bomba dokáže zasáhnout území v rozsahu od několika fotbalových hřišť až po několik stovek hektarů.

Primárně je submunice zkonstruována tak, aby při dopadu na zem okamžitě vybuchla a zničila vše ve svém bezprostředním okolí. Taková exploze pak může mít smrtící účinky až v okruhu 100 m. Neblahá realita je taková, že zhruba až 40% (ale někdy i 100%) submunice nevybuchne přímo při dopadu na zem. Stávají se z ní v podstatě pozemní miny, avšak s mnohonásobně citlivější roznětkou. Sebemenší kontakt způsobí výbuch.¹¹⁹

4.1.4 Druhy kazetové munice

Existují různé druhy KM. Některé typy se odpalují ze země a jiné ze vzduchu. Dva velmi často užívané modely jsou *BLU 97 A/B* a *M 42*.

¹¹⁹ Handicap International Deutschland, *Wie funktioniert sie?*, 2008.
URL: <<http://www.streubomben.de/streumunition/wie-funktioniert-sie.html>> [cit.2009-9-20].

Typ *BLU 97 A/B* je vyráběn v USA. Váží 1,6 kg a obsahuje 326g výbušné směsi. Kovové tělo je žluté barvy a má bílý či zelený padáček. Jedna kazeta pak nese 202 takovýchto bombiček. Při dopadu pak každá uvolní 300 střepin a zabijí v okruhu 20 metrů (přičemž ještě ve vzdálenosti 100 metrů hrozí vážné nebezpečí). Nevybuchlých zůstává 5 – 30% této submunice. Použita byla v Afganistanu, bývalé Jugoslávii či v Iráku.¹²⁰

Typ *M 42* vyrábí USA, ale také Velká Británie nebo například Izrael. Váží pouhých 200g a obsahuje 31g výbušné směsi. Tělo je z ocele s typickým nylonovým popruhem. V jedné kazetě se může ukrývat 48, 64, 180 či dokonce 644 kusů submunice. Její výbuch zabijí v okruhu 10 metrů, avšak až do vzdálenosti 100 metrů hrozí vážné nebezpečí. Stejně jako u předchozího typu i zde zůstává 5 – 30% submunice nevybuchlé. Použita byla v Iráku, v Kuvajtu a Libanonu.¹²¹

4.1.5 Producenti kazetové munice

KM celkem vyrábělo nebo vyrábí nejméně 34 států. V roce 2008 jich bylo přesně 28. Mezi jinými také: Brazílie, Čína, Německo, Francie, Velká Británie, Indie, Polsko, Rusko, Slovensko nebo USA. Odhaduje se, že 17 zemí vyrábí KM i v roce 2009.¹²²

4.1.6 Oběti

Jak zde již bylo uvedeno, KM představuje velké nebezpečí především pro civilisty. Vždyť celých 98% obětí této zbraně je z řad civilního obyvatelstva.¹²³ Na tento fakt výrazněji poukázala až v roce 2006 společnost *Handicap International*, která vypracovala průkopnickou zprávu¹²⁴ právě o ničivých dopadech KM na civilní obyvatelstvo. V roce 2007 byla tato zpráva ještě dopracována a rozšířena.

Analyzovaná data pocházejí ze všech zemí stížených KM mezi léty 1964 a 2007. Celkově ze zprávy vyplynulo, že: z 98% jsou oběťmi právě civilisté, 84% obětí je mužského pohlaví, 27% tvoří děti, přičemž 23% jsou chlapci mladší 18 let.¹²⁵ Aktivisté za lidská práva tvrdí, že jedné ze čtyř nehod s KM se účastní děti. Ty totiž často výbušninu zvednou a chtějí si s ní hrát – připomíná jim svým vzhledem a barvou hračky či velikonoční vejce.

¹²⁰ Handicap International Deutschland, *Submunition: Typ BLU 97 A/B*.

URL: <http://www.streubomben.de/fileadmin/redaktion/pdf/blu97_AB.pdf> [cit.2009-9-10].

¹²¹ Handicap International Deutschland, *Submunition: Typ M 42*.

URL: <<http://www.streubomben.de/fileadmin/redaktion/pdf/M42.pdf>> [cit.2009-9-10].

¹²² Handicap International Deutschland, *Wer produziert Streubomben?*, 2009.

URL: <<http://www.streubomben.de/die-laender/die-produzenten.html>> [cit.2009-9-10].

¹²³ Handicap International Deutschland, *Wer sind die Opfer?*, 2009.

URL: <<http://www.streubomben.de/die-opfer.html>> [cit.2009-9-10].

¹²⁴ *Circle of Impact: The Fatal Footprint of Cluster Munitions on People and Communities*

¹²⁵ Handicap International, *Circle of Impact: The Fatal Footprint of Cluster Munitions on People and Communities*, Handicap International ASBL-VZW, Brusel, 2007, str.14-16. ISBN 13 978-92-95060-01-2

URL: <<http://en.handicapinternational.be/file/35149/>> [cit.2009-9-10].

Dle studie je celkový počet obětí okolo 14 000. Mnohá úmrtí, za něž může submunice, nejsou nikde zaznamenána a experti se shodují, že reálné číslo se pohybuje okolo 100 000 obětí.

126

Nejfatálnějším následkem působení KM je samozřejmě smrt. Následků však existuje celá řada. Pokud oběť nehodu přežije, utrpí většinou velmi vážná poranění. Může jít o ztrátu končetin, popáleniny, bodné rány, oslepnutí či např. protržení ušního bubínku.

A nesmíme opomíjet ani ekonomické a sociální následky. K nehodám většinou dojde při práci a celá rodina tak utrpí nejen šok, ale také ztratí svého živitele. Postižení lidé pak jen těžko hledají společenské uplatnění a jejich zapojení do běžného života je, hlavně ve venkovských oblastech, nesmírně komplikované. To má samozřejmě neblahý dopad na celou rodinu, která se musí postarat nejen o sebe, ale i o postiženého příbuzného. Smutným faktem je i to, že v naprosté většině případů si rodina nemůže dovolit drahou lékařskou péči.

Submunice doslova zamožuje pole a vodní zdroje v postižených oblastech. A protože se pole nedají obdělávat, trpí lidé často hlady. Mnozí, které vyhnala válka, se ani nemají kam vrátit. Z jejich pozemků jsou hotová minová pole. Nevybuchlá submunice komplikuje lidem cestu do školy, do nemocnice či za službami.

4.1.7 Postižené země

Kazetové bomby byly svrženy na řadě míst, a to především v Ásii, Africe, ale i v jihovýchodní Evropě. Poprvé se tak stalo nad Velkou Británií za druhé světové války a od té doby byla KM nasazena v mnoha ozbrojených konfliktech. V současné době se hrozba nevybuchlé KM týká 32 zemí.¹²⁷ Vzhledem k tomu, že KM byla od 30.let 20.století použita ještě mnohokrát, uvedu zde jen některé případy.

V 60.letech použily USA tuto munici ve Vietnamu, Kambodži a Laosu. Jen v Laosu bylo během let 1965-1973 svrženo 414 920 kazetových bomb, které nesly asi 260 milionů kusů submunice. Z tohoto množství pak zůstalo nevybuchlých 13-78 milionů bombiček. V téže době ji použila také Francie ve středoafrickém Čadu.

K dalšímu masivnímu nasazení této zbraně došlo v 90.letech 20.století, kdy ji USA použily v Iráku a Kuvajtu. Dále pak Rusko v Čečensku a súdánská vláda proti povstalcům ve vlastní zemi. V roce 1999 byly kazetové bomby svrženy nad Kosovem, Srbskem a Černou Horou.

¹²⁶ Handicap International, *Circle of Impact: The Fatal Footprint of Cluster Munitions on People and Communities*, Handicap International ASBL-VZW, Brusel, 2007, str.14-16. ISBN 13 978-92-95060-01-2

URL: <<http://en.handicapinternational.be/file/35149/>> [cit.2009-9-10].

¹²⁷ viz příloha č.1

V letech 2001-2002 ji opět použily USA. Tentokrát v Afganistanu, kde na zem dopadlo okolo 250 tisíc kusů submunice. A hned v následujících dvou letech v Iráku.

Za zlomový se považuje rok 2006. Izrael tehdy svrhnul během konfliktu s Libanem za 72 hodin zhruba 4 miliony submunice. Odhaduje se, že až milion při dopadu nevybuchl. Uvádí se, že právě tento incident byl zlomový a posloužil k tomu, aby si lidé v plném rozsahu uvědomili hrozby, které s sebou použití KM nese.

Kazetové bomby byly naposledy ve větším měřítku použity Ruskem v roce 2008 proti Gruzii.¹²⁸

4.1.8 Rozpor s mezinárodním humanitárním právem

KM svojí koncepcí odporuje zásadám mezinárodního humanitárního práva, o nichž jsem podrobně pojednala v předchozí části této práce. Pro oběti není v podstatě žádný rozdíl mezi nášlapnými minami, jejichž používání je zakázané mezinárodní úmluvou a nevybuchlou submunicí.

Dle zásady rozlišování je nutno rozlišovat mezi vojenskými a civilními osobami a objekty. Útoky se pak musí omezit pouze na ty, kteří se účastní bojových akcí. Zraněných či mrtvých civilistů by mělo být minimum. Ukazuje se však, že zbraně typu KM nemohou dost dobře rozlišovat mezi vojenskými a civilními cíly¹²⁹ a 98% známých obětí kazetových bomb jsou civilní osoby.¹³⁰ Počet obětí z řad civilistů je tak vysoký, že KM zcela zjevně nespĺňuje ani zásadu ochrany civilního obyvatelstva před účinky nepřátelství.

Dle zásady proporcionality nesmí být ztráty z řad civilistů a škody na civilním majetku nesrovnatelně vyšší, než očekávaný konkrétní vojenský užitek. Nevybuchlá submunice však ztrpčuje život civilistům ještě mnoho let poté, co nějaký ozbrojený konflikt skončí. Humanitární následky používání KM¹³¹ jsou velmi závažné a její dopad pocít'ují především právě civilisté.

KM se protíví i zásadě zákazu působení zbytečných útrap. Dle ní je zakázáno používat zbraně, které působí takové škody a zranění, které nejsou nezbytně nutné k dosažení vojenských cílů. Avšak velké procento obětí je bolestivě popáleno či zmrzačeno na celý život. Nevybuchlá

¹²⁸ Handicap International Deutschland, *Wo wurden Streubomben eingesetzt?*, 2009.

URL: <<http://www.streubomben.de/die-laender/betroffene-laender.html>> [cit.2009-9-11].

CMC, *A History of Harm*.

URL: <<http://www.stopclustermunitions.org/the-problem/history-harm/>> [cit.2009-9-11].

¹²⁹ UNIDIR, *The Humanitarian Impact of Cluster Munitions*, United Nations, Geneva, 2008, str.9. ISBN 92-9045-008-D

URL: <<http://www.unidir.org/pdf/ouvrages/pdf-1-92-9045-008-D-en.pdf>>

¹³⁰ Handicap International Deutschland, *Wer sind die Oper?*, 2009.

URL: <<http://www.streubomben.de/die-opfer.html>> [cit.2009-9-11].

¹³¹ O humanitárních vlivech KM podrobněji viz UNIDIR, *The Humanitarian Impact of Cluster Munitions*, United Nations, Geneva, 2008. ISBN 92-9045-008-D.

URL: <<http://www.unidir.org/pdf/ouvrages/pdf-1-92-9045-008-D-en.pdf>>

submunice si pak vyžaduje nejen mnoho civilních obětí ještě řadu let po ukončení daného ozbrojeného konfliktu, ale také brání v přístupu např.k přírodním zdrojům a celkově zpomaluje poválečnou obnovu daného regionu.

Velmi podrobně se humanitárním vlivům KM věnuje studie,¹³² kterou vypracoval UNIDIR.¹³³ Tento projekt, který vznikl jako reakce na požadavek států o více informací o vlivu KM na civilní obyvatelstvo, jasně demonstruje rozpor KM se stěžejními zásadami MHP.

4.2 HISTORIE SNAH O UZAVŘENÍ ÚZKM

4.2.1 Druhá světová válka

Poprvé v historii byla KM nasazena v roce 1943. Použila ji Rudá armáda proti německým obrněným oddílům a ve stejném roce též německá Luftwaffe při bombardování britského přístavu Grimsby.¹³⁴ Tehdy poprvé pocítili lidé ničivé účinky této zbraně. Při náletu na Grimsby zemřeli tři čtvrtiny obětí až následným působením nevybuchlé submunice.¹³⁵

4.2.2 Druhá polovina 20.století

KM byla během 60., 70., 80.i 90.let 20.století použita na mnoha místech světa. V 60.a 70.letech ji v hojném množství používaly Spojené státy americké v Kambodži, Vietnamu a Laosu. K jejímu dalšímu nasazení v 70.letech došlo i v Sýrii a Libanonu. A právě tehdy také začaly první snahy o zákaz KM. Požadavek zákazu kazetových bomb byl poprvé formulován roku 1974 na zasedání vládních expertů o zbraních, které působí nadměrné utrpení, nebo mohou působit nerozlišujícím způsobem.¹³⁶ Avšak v následujícím období zhruba třiceti let byl v této oblasti zaznamenán jen nepatrný pokrok.

4.2.3 Na prahu 21.století

Až kosovský konflikt (1999) a ozbrojené konflikty v Afganistanu (od 2001) a Libanonu (2006) vyprovokovaly zintenzivnění snah o zákaz KM. Za rozhodující impuls je pak považován zejména libanonský konflikt z roku 2006. Během něho byly na libanonském území o rozloze 37

¹³² *The Humanitarian Impact of Cluster Munitions.*

¹³³ United Nations Institute for Disarmament Research = Výzkumný institut OSN pro otázky odzbrojení.

¹³⁴ CMC, *A History of Harm.*

URL: <<http://www.stopclustermunitions.org/the-problem/history-harm/>> [cit.2009-9-12].

¹³⁵ ICRC, *Convention on Cluster Munitions: ICRC welcomes signing of historic agreement*, 2008.

URL: <<http://www.icrc.org/web/eng/siteeng0.nsf/html/statement-cluster-munitions-031208>> [cit.2009-9-12].

¹³⁶ CMC, *A History of Harm.*

URL: <<http://www.stopclustermunitions.org/the-problem/history-harm/>> [cit.2009-9-12].

km² rozmístěny přibližně 4 miliony kusů submunice. Z tohoto počtu, dle odhadů, zůstal asi milion nevybuchlý. Po skončení bojových operací byl touto nevybuchlou municí zabit nebo poraněn nemalý počet civilistů.¹³⁷

V listopadu 2003 vznikla *Cluster Munition Coalition*. Jde o celosvětovou síť občanských sdružení a jiných iniciativ bojujících proti KM. V současné době působí ve více jak 80 zemích světa a zasazuje se za ukončení útrap, které způsobuje KM. Mezi zakládajícími členy nechyběli například ani *Human Rights Watch* a *Handicap International*.¹³⁸

CMC, *Mezinárodní hnutí ČK & ČP* a další organizace se po několika let snažily prosadit zákaz KM. A to nejprve cestou přijetí dalšího protokolu k *Úmluvě o zákazu nebo omezení užití některých konvenčních zbraní* (1980). Proběhla řada jednání a přijetí dalšího protokolu k úmluvě z roku 1980 se zdálo být reálné. V listopadu 2006 se v Ženevě konalo Shromáždění smluvních stran *Úmluvy o zákazu nebo omezení užití některých konvenčních zbraní*. Reakce na případný nový protokol byly vlažné a byla zde jen obecně konstatována snaha o zákaz KM.¹³⁹ Po tomto neúspěchu Norsko iniciovalo řadu jednání, jež jsou známá pod označením „Oslo Process“, tedy česky „Oselský proces“.

4.3 OSELSKÝ PROCES

4.3.1 Oselská deklarace

Poté co selhaly diskuse na tradičním odzbrojovacím fóru v Ženevě 2006, se rozběhlo jednání o uzavření samostatné speciální úmluvy, jakou je např. *Ottawská úmluva* z roku 1997 v případě protipěchotních min.

Tzv. Oselský proces¹⁴⁰ se započal v únoru 2007 v Oslu. Zde bylo skupinou států přijato tzv. *Oselské prohlášení*. V této deklaraci se státy zavázali do roku 2008 uzavřít právně závaznou mezinárodní smlouvu, která by zakazovala používání a skladování KM. A dále také k vyčištění kontaminovaných zón i zajišťování adekvátní péče přeživším.¹⁴¹

¹³⁷ HRW, *Lebanon/Israel: Hezbollah Hit Israel with Cluster Munitions During Conflict*, 2006.

URL: <<http://www.hrw.org/en/news/2006/10/18/lebanonisrael-hezbollah-hit-israel-cluster-munitions-during-conflict>> [cit.2009-9-12].

¹³⁸ CMC, *The Problem*.

URL: <<http://www.stopclustermunitions.org/the-problem/>> [cit.2009-9-12].

¹³⁹ JUKL, M., *Přijata mezinárodní úmluva o zákazu kazetové munice*, ČČK, 2008, str.2.

URL: <http://www.cck.cr.cz/docs/mhp/Kazetova_munice.pdf> [cit.2009-9-12].

¹⁴⁰ Podrobně viz www.clusterconvention.org.

¹⁴¹ *Oslo Conference on Cluster Munitions, 22 – 23 February 2007: Declaration*.

URL: <<http://www.clusterconvention.org/downloadablefiles/Oslo%20DeclarationFeb07.pdf>> [cit.2009-9-12].

V rámci Oselského procesu konala jednání i v Limě (květen 2007) a ve Vídni (prosinec 2007). Celkem se ho zúčastnilo 155 států. Celý proces aktivně vedly státy označované jako „the Core Group“ – Irsko, Mexiko, Norsko, Nový Zéland, Peru, Rakousko a Vatikán.¹⁴²

4.3.2 Wellingtonská deklarace

V únoru 2008 se ve Wellingtonu konala konference o KM, na níž byla 79 států¹⁴³ přijata *Wellingtonská deklarace*. Deklaruje se v ní svolání diplomatické konference do irského Dublinu, kde měla být konečně přijata úmluva zakazující KM. Stanovuje také zásady, jež mají být zahrnuty do budoucí úmluvy.¹⁴⁴

4.3.3 Dublin 2008

Ve dnech 19.5. až 30.5.2008 se konala v Dublinu diplomatická konference, kterou svolala irská vláda. V rámci ní projednávali delegáti návrh konečného znění *ÚZKM*.¹⁴⁵ Některé země (Velká Británie, Francie, Japonsko atd.) předložily pozměňovací návrhy, které se vesměs týkaly definice pojmu KM. Po dlouhém jednání byl text *ÚZKM* 30.5.2008 na závěrečném plenárním zasedání konečně přijat.

4.3.4 Oslo 2008

ÚZKM byla otevřena k podpisu na konferenci, která proběhla 2. až 4.12.2008 v norském Oslu. V noci z 3. na 4.12. se konal slavnostní ceremoniál v oselské City Hall. Na něm jako první připojil pod *ÚZKM* svůj podpis norský premiér Jens Stoltenberg a po něm zástupci Laosu a Libanonu.¹⁴⁶ Přímou během ceremoniálu podepsalo *ÚZKM* 94 států.¹⁴⁷ Následně pak ještě 10 států (DR Kongo, Irák, Kypr, Jamajka, Nigérie, Sv. Vincenc a Grenadiny, Tunisko atd.). Celkem tedy podepsalo 104 zemí.¹⁴⁸ Mezi signatáři je i 6 z 20 zemí, které někdy použily KM a 15 z 34 zemí, které ji vyráběly.¹⁴⁹ Celkem podepsalo 18 z 26 členů NATO a 20 z 27 členských států EU.¹⁵⁰

¹⁴² CCM, *Oslo process*.

URL: <http://www.clusterconvention.org/pages/pages_vi/vib_osloprocess.html> [cit.2009-9-12].

¹⁴³ CCM, *Declaration of the Wellington conference on cluster munitions*.

URL: <http://www.clusterconvention.org/pages/pages_vi/vic_oslowellington.html> [cit.2009-9-12].

¹⁴⁴ *Declaration of the Wellington Conference on Cluster Munitions*.

URL: <http://www.clustermunitionsdublin.ie/pdf/declaration-well-en_001.pdf> [cit.2009-9-12].

¹⁴⁵ *Convention on Cluster Munitions*

¹⁴⁶ *100 Staaten ächten die umstrittenen Streubomben*, 2008.

URL: <<http://www.welt.de/politik/article2823070/100-Staaten-aechten-die-umstrittenen-Streubomben.html>> [cit.2009-9-12].

¹⁴⁷ CMC, *Signatories and non-signatories of the Convention on Cluster Munitions in Oslo*.

URL: <<http://www.stopclustermunitions.org/calendar/?id=1423>> [cit.2009-11-14].

¹⁴⁸ Viz <http://www.stopclustermunitions.org/treatystatus/>.

¹⁴⁹ Handicap International, *Countries that have produced cluster munitions*, 2009.

URL: <<http://www.stopclustermunitions.org/wp/wp-content/uploads/2009/06/map-of-producers.pdf>> [cit.2009-11-14].

Irsko, Norsko, Sierra Leone a Vatikán předložily rovnou na konferenci v Oslu i své ratifikační listiny. Důležitým faktem je, že *ÚZKM* vstoupí v platnost až 6 měsíců poté, co ji ratifikuje 30 států.

4.3.5 Postoj EU

Evropský parlament schválil v říjnu 2007 usnesení¹⁵¹ vyzívající všechny členské státy EU mimo jiné i k tomu, aby přijaly vnitrostátní opatření, která úplně zakáží použití, výrobu, vývoz a skladování kazetových bomb. V listopadu 2008 (tedy ještě před otevřením *ÚZKM* k podpisu) pak bylo Evropským parlamentem přijato další usnesení,¹⁵² které členy EU vyzývá k podpisu a ratifikaci *ÚZKM*. Rok poté (listopad 2009) však stále několik členských zemí není ani signatářem této úmluvy. Jedná se o následujících 7 států: Estonsko, Finsko, Lotyšsko, Polsko, Rumunsko, Řecko a Slovensko. Poslední čtyři jmenované země jsou dokonce nadále jejími producenty.¹⁵³ Ostatních dvacet členských zemí unie, v čele s Francií a Velkou Británií, *ÚZKM* podepsalo přímo na ceremoniálu v Oslu.

Ze zemí, které úmluvu odmítly, je nejvýraznější Finsko, které je ve svém postoji nejrezolutnější. Tvrdí, že KM potřebuje mít ve svém arzenálu k obraně 1300 km dlouhé hranice s Ruskem.¹⁵⁴ Strach z Ruska je klíčovým argumentem také dalších non-signatářů, i když hlavně v případě výrobců této munice jsou zde jistě i jiné motivy.

Ke 22. prosinci 2009 ratifikovalo *ÚZKM* 9 členských států EU.¹⁵⁵ Konkrétně: Belgie, Francie, Irsko, Lucembursko, Malta, Německo, Rakousko, Slovinsko a Španělsko.

Handicap International Deutschland, *Überblickstabelle*, 2008.

URL: <<http://www.streubomben.de/die-laender/ueberblickstabelle.html>> [cit.2009-11-14].

URL: <<http://www.stopclustermunitions.org/treatystatus/>> [cit.2009-11-14].

¹⁵⁰ České předsednictví Evropské unie, *Členské státy EU*, 2009.

URL: <<http://www.eu2009.cz/cz/about-the-eu/clenske-staty-eu-523/>> [cit.2009-11-14].

Ministerstvo obrany ČR, *Členské státy NATO*, 2009.

URL: <<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=13426>> [cit.2009-11-14].

URL: <<http://www.stopclustermunitions.org/treatystatus/>> [cit.2009-11-14].

¹⁵¹ *Usnesení Evropského parlamentu ze dne 25. října 2007 o mezinárodní smlouvě zakazující veškerou kazetovou municí / B6-0429/2007/*.

URL: <[http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/ta/p6_ta-prov\(2007\)0484_/P6_TA-PROV\(2007\)0484_cs.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/ta/p6_ta-prov(2007)0484_/P6_TA-PROV(2007)0484_cs.pdf)> [cit.2009-9-13].

¹⁵² *Usnesení Evropského parlamentu ze dne 20. listopadu 2008 o Úmluvě o kazetové municí / B6-0589/2008/*

URL: <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P6-TA-2008-0565&language=CS&ring=B6-2008-0589>> [cit.2009-9-13].

¹⁵³ Handicap International, *Countries that have produced cluster munitions*, 2009.

URL: <<http://www.stopclustermunitions.org/wp/wp-content/uploads/2009/06/map-of-producers.pdf>> [cit.2009-9-13].

¹⁵⁴ RNW, *Finland reserves right to use cluster munitions*, 2008.

URL: <<http://static.rnw.nl/migratie/www.radionetherlands.nl/currentaffairs/region/europe/081203-finland-cluster-bombs-mc-redirected>> [cit.2009-9-13].

¹⁵⁵ České předsednictví Evropské unie, *Členské státy EU*, 2009.

URL: <<http://www.eu2009.cz/cz/about-the-eu/clenske-staty-eu-523/>> [cit.2009-11-16].

URL: <<http://www.stopclustermunitions.org/treatystatus/>> [cit.2009-11-16].

4.3.6 Odpůrci ÚZKM

Některé země, které produkují nebo skladují významné množství KM, byly proti ÚZKM. Včetně USA, Ruska, Číny, Indie, Izraele či Brazílie.

- Spojené státy americké

Spojené státy na počátku roku 2008 prohlásily, že stávající právní nástroje považují za dostačující a celý tzv. Oselský proces tím pádem za nepotřebný.¹⁵⁶ Postavily se proti zákazu KM. Ten by podle jejich názoru mohl ohrozit společné vojenské operace v rámci NATO. USA dále uvedly, že postupné zavádění „inteligentní“ KM, kde má každý jednotlivý kus submunice vlastní zaměřovací a naváděcí systém i automatický sebedestrukční mechanismus znamená, že od problematické munice USA ustoupí v každém případě. Země se zavázala, že do roku 2018 budou tyto nálože konstruovány tak, aby nevybuchlé zůstalo nanejvýš 1% submunice.¹⁵⁷

Očekávalo se, že prezidentské volby na podzim 2008 by mohly mít vliv na americkou politiku v této oblasti. Nový prezident USA Barac Obama totiž ještě jako senátor hlasoval pro podporu legislativních opatření z roku 2006, která omezují použití těchto bomb. A skutečně 11. března 2009 podepsal prezident Obama zákon, který trvale zakazuje skoro všechny vývoz KM z USA.¹⁵⁸ Tímto krokem se USA přiblížily stovce států, které podepsaly ÚZKM.

Nyní se čeká, zda Kongres učiní další důležitý krok. Tím krokem je zákaz používání KM Spojenými státy americkými. Návrh takového zákona¹⁵⁹ je již na světě a odhaduje se, že by pro jeho přijetí zvedl ruku každý čtvrtý senátor.¹⁶⁰

- Ruská federace

Rusko v listopadu 2008 prohlásilo, že nebude podporovat žádný právní nástroj, který by mohl oslabit jeho obranné síly.¹⁶¹

- Čínská lidová republika

Čína již v září 2007 uvedla, že otázku KM řeší již *Protokol V Úmluvy o zákazu nebo omezení použití některých konvenčních zbraní, které mohou způsobovat nadměrné útrapy nebo*

¹⁵⁶ Handicap International Deutschland, *Länder, die den Vertrag unterzeichnet haben*, 2009.

URL: <<http://www.streubomben.de/der-weg-zum-verbot/unterzeichnerstaaten.html>> [cit.2009-9-13].

¹⁵⁷ PressWeb, *ČR podepsala úmluvu zakazující kazetovou munici; mezi prvními státy EU a NATO*, 2008.

URL: <<http://www.pressweb.cz/zprava/10142-cr-podepsala-%C3%BAmluvu-zakazujici-kazetovou-munici-mezi-prvnimi-staty-eu-nato>> [cit.2009-9-13].

¹⁵⁸ Handicap International Deutschland, *Die USA*, 2009.

URL: <<http://www.streubomben.de/die-laender/die-usa.html>> [cit.2009-9-13].

¹⁵⁹ *Cluster Munitions Civilian Protection Act*

¹⁶⁰ Handicap International Deutschland, *Die USA*, 2009.

URL: <<http://www.streubomben.de/die-laender/die-usa.html>> [cit.2009-9-13].

¹⁶¹ Handicap International Deutschland, *Länder, die den Vertrag unterzeichnet haben*, 2009.

URL: <<http://www.streubomben.de/der-weg-zum-verbot/unterzeichnerstaaten.html>> [cit.2009-9-13].

mít nerozlišující účinek (1980). A tím pádem nebude žádné další projednávání této problematiky podporovat.¹⁶²

- Indická republika

Indie se v listopadu 2007 vyjádřila v tom smyslu, že KM představuje zcela legitimní a legální zbraň. A že jako taková slouží vojenským zájmům.¹⁶³

- Brazilská federativní republika

Nejprve Brazílie rezolutně prohlásila, že se vyslovuje jednoznačně proti zákazu této munice. Nicméně v červnu 2008 již brazilský ministr zahraničí uznal, že zde existuje možnost, že by se země k *ÚZKM* připojila a to vzhledem k počtu latinskoamerických států, které ji podepsaly.¹⁶⁴

4.4 ÚMLUVA O ZÁKAZU KAZETOVÉ MUNICE

4.4.1 Charakteristika ÚZKM

Zákaz KM je smluvním právem zakotvená obecně akceptovaná zásada, že volba prostředků a způsobů vedené války je omezená. Že v ozbrojeném konfliktu musí být vždy rozlišováno mezi vojenskými a civilními cíly. A že civilní osoby a statky musí být co možná nejvíce chráněny před dopady ozbrojených konfliktů.

ÚZKM je právně závazná mezinárodní smlouva zakazující používání kontejnerových bomb, které rozptylují submunice. Smlouva však nezakazuje některé typy těchto zbraní a submunice. Ty nemají nerozlišující účinky nebo u nich nehrozí tak vysoké riziko nevybuchlé munice. Tyto zbraně musí splňovat přísná kritéria jako minimální hmotnost, omezený počet submunice, přítomnost elektronického deaktivčního mechanismu atd.¹⁶⁵

Tato úmluva je úmluvou s platností na dobu neurčitou. Vstoupí v platnost šest měsíců poté, co ji ratifikuje 30 států. Depozitářem je generální tajemník OSN. V sídle OSN v New

¹⁶² Handicap International Deutschland, *Länder, die den Vertrag unterzeichnet haben*, 2009.
URL: <<http://www.streubomben.de/der-weg-zum-verbot/unterzeichnerstaaten.html>> [cit.2009-9-13].
CMC, *Convention on Cluster Munitions Strongly Promoted at un Disarmament Discussions*, 2009.
URL: <<http://www.stopclustermunitions.org/news/?id=1882>> [cit.2009-11-16].

¹⁶³ Handicap International Deutschland, *Länder, die den Vertrag unterzeichnet haben*, 2009.
URL: <<http://www.streubomben.de/der-weg-zum-verbot/unterzeichnerstaaten.html>> [cit.2009-9-13].

¹⁶⁴ Campanha Brasileira Contra as Minas Terrestres e Bombas Cluster, *O Brasil e as bombas cluster*.
URL: <http://www.porumbrasilhumanitario.org/?page_id=5> [cit.2009-9-13].

¹⁶⁵ Aktionbündnis Landmine.de, *Alternative Streumunition – Problem oder Lösung?*, 1.vydání, 2008.
URL: <http://www.landmine.de/fix/as/alternative_streumunition.pdf> [cit.2009-9-20].

Yorku, kde je listina uložena, k ní mohou přistoupit další země. Autentický text *ÚZKM* má anglickou, arabskou, čínskou, francouzskou, ruskou a španělskou mutaci.¹⁶⁶

4.4.2 Struktura a obsah *ÚZKM*

Samotná *ÚZKM* se sestává z preambule a 23 článků. Opírá se o zásady MHP. V preambuli je vyjádřeno znepokojení nad tím, kolik utrpení a komplikací KM přináší civilnímu obyvatelstvu. Zdůrazňuje se zde nutnost pomáhat obětem KM. Text vyzdvihuje zásadu lidskosti a oceňuje úsilí, které vyvinuly *OSN*, *MVČK*, *CMC* a mnoho jiných nevládních organizací po celém světě.

Hned v prvním článku je obsažen zákaz používání, vývoje, výroby, skladování a šíření KM. Tento zákaz se týká jak mezinárodních, ale i vnitřních ozbrojených konfliktů. Dále je tímto článkem zakázáno podněcovat či podporovat kohokoli, kdo by se chtěl zapojit do některé z činností zakázaných *ÚZKM*.

Článek druhý zahrnuje celkem 15 definic. Jsou zde vymezeny pojmy jako: *KM*, *nevybuchlá submunice*, *sebedestrukční mechanismus*, *oblasti zamořené KM* atd. Ústřední je nepochybně definice samotné KM (viz úvod kapitoly). Ta stanovuje i to, které zbraně obsahující submunice nejsou zakázanou KM dle této definice (např. ty, jež nemají nerozlišující účinky nebo zbraně s náloží určenou pro dým, světlice a elektronická protiopatření).

Ve třetím článku je pak zakotvena povinnost států zničit zásoby KM co nejdříve, nejpozději však do osmi let od platnosti *ÚZKM* pro daný smluvní stát. Tato lhůta může být na žádost konkrétního státu prodloužena až o čtyři roky. Smluvní státy si také mohou ponechat nějaké „minimální množství“ KM např. pro nácvik jejího odstraňování či protiopatření. Toto ustanovení je považováno za oslabení celé *ÚZKM*.

Velmi důležitý je i čtvrtý článek týkající se vyčištění kontaminovaných oblastí. Dle něj jsou státy povinny vyčistit ty oblasti, které mají pod svou kontrolou. A to hned, jakmile je to možné, nejpozději však do deseti let ode dne, kdy *ÚZKM* vstoupí pro daný smluvní stát v platnost. O tom, jak v této oblasti postupují, musí ročně podávat zevrubné zprávy. Opět lze lhůtu prodloužit a to až o pět let. Společnost *CMC* ovšem se domnívá, že vyčištění většiny postižených oblastí se podaří o poznání dříve, než doběhne ona stanovená desetiletá lhůta.¹⁶⁷ Článek čtyři obsahuje také ustanovení o označování a ohraničování kontaminovaného území.

¹⁶⁶ *Convention on Cluster Munitions*.

¹⁶⁷ *CMC Briefing Paper on the Convention on Cluster Munitions*. (str.2)

URL: <http://www.stopclustermunitions.org/wp/wp-content/uploads/2009/06/cmc-briefing-paper_designed.pdf> [cit.2009-9-22].

ÚZKM nezapomíná ani na pomoc obětem KM, jež je zakotvena ve článku pátém. Jedná se v prvé řadě o jakýsi celostní přístup, kdy se po státech vyžaduje zajištění toho, aby tyto oběti mohly požívat svých lidských práv.¹⁶⁸ Konkrétně pak smluvní státy zajišťují lékařskou pomoc, psychologickou podporu, sociální pomoc či ekonomickou integraci.

Dle článku šest má každý smluvní stát při plnění závazků vyplývajících z této smlouvy právo požadovat pomoc. Na druhou stranu smluvní státy, které mají technické, materiální a finanční prostředky k poskytnutí této pomoci, jsou povinny být nápomocny postiženým smluvním státům.

Sedmý článek zahrnuje jakási „opatření transparentnosti“. Každý smluvní stát musí nejpozději do 180 dnů ode dne, kdy ÚZKM vstoupí pro daný stát v platnost, oznámit generálnímu tajemníkovi OSN určité údaje stanovení tímto článkem. Jde např. o počet KM v arzenálu dané země, její druh, množství, které druhy byly již zničeny, údaje o metodách ničení, údaje o pomoci poskytované dle článku 6 apod.

Z následujících článků, které se věnují především provádění ÚZKM a organizačním věcem, bych upozornila na ustanovení čl.18 a čl.21. Článek 18 umožňuje provizorní uplatňování článku 1, než vstoupí v dané zemi v platnost celý dokument. Každý stát tak může během procesu ratifikace, při schvalování či přistoupení prohlásit, že bude prozatímně aplikovat článek 1. A článek 21 upravuje vztahy se státy, které nejsou smluvní stranou ÚZKM. Vzhledem k obavám, které panovaly v diplomatických kruzích, obsahuje ÚZKM v tomto článku ustanovení, které umožňuje smluvním státům vojensky spolupracovat se státy, které nejsou signatáři ÚZKM. Toto ustanovení má poskytnout právní ochranu armádnímu personálu smluvních států zapojených do vojenských operací se státy, které k ÚZKM nepřistoupily a mohly by teoreticky kazetové bomby použít (podrobněji viz dále).

4.4.3 Dopady ÚZKM a její slabiny

Hlavní přínos ÚZKM je spatřován v tom, že zamezí obrovskému lidskému utrpení a to hlavně tím, že spousta KM nebude vůbec použita, ale zničena. Přímý prospěch z ní budou mít postižené komunity díky zvýšenému úsilí, které bude vynaloženo v kontaminovaných oblastech. Větší pozornost bude věnována také obětem KM, jimž budou na základě této úmluvy poskytnuty různé druhy podpory.¹⁶⁹

¹⁶⁸ CMC Briefing Paper on the Convention on Cluster Munitions. (str.2)

URL: <http://www.stopclustermunitions.org/wp/wp-content/uploads/2009/06/cmc-briefing-paper_designed.pdf> [cit.2009-9-22].

¹⁶⁹ ICRC, *The Convention on Cluster Munitions - frequently asked questions*, 2009.

URL: <<http://www.icrc.org/web/eng/siteeng0.nsf/html/cluster-munitions-questions-and-answers-130109>> [cit.2009-11-17].

Zákaz zakotvený v *ÚZKM* se týká naprosté většiny dosud hojně používané a problémové KM. Není to však zákaz absolutní a připouští výjimku v podobě „alternativních“ kazetových bomb. Ty musí splnit pět kumulativních podmínek¹⁷⁰ a takové zbraně pak nejsou považovány za KM jako takovou, protože nepůsobí tak rozsáhlé humanitární škody. V současnosti podmínky splňují pouze tři zbraně: *SADARM* (výrobce: USA, výroba pozastavena), *BONUS* (výrobci: Švédsko spolu s Francií) *SMAat-155* (výrobce: Německo).¹⁷¹ To, že nejde o absolutní zákaz, je bráno jako jedno z hlavních negativ této úmluvy. Faktem však je, že v porovnání s KM, jež *ÚZKM* striktně zakazuje, je bomb typu *BONUS* a *SMArt-155* velmi málo. Dnes jsou jedinými známými držiteli *SMArt-155* Německo, Řecko a Švýcarsko, přičemž Austrálie a Spojené království se je snaží získat. A *BONUS* mají jen Francie a Švédsko.¹⁷²

Za slabinu celé *ÚZKM* bývá označován její čl.3.¹⁷³ Ten totiž v odstavcích 6 a 7 zakotvuje dvě výjimky ze základních povinností stanovených touto úmluvou. Smluvní strany si totiž mohou ponechat určité minimální množství KM k výzkumným, tréninkovým a jiným stanoveným účelům.¹⁷⁴ Také mohou KM přenést do jiného státu (který je smluvní stranou *ÚZKM*) a to jak za účelem jejího zničení, tak k účelům vymezeným v odstavci 6 tohoto článku. Ovšem ač tato ustanovení čl.3 celou *ÚZKM* jistě oslabují, je nutné podotknout, že je tu zároveň snaha o co největší transparentnost, která by měla zamezit zneužívání těchto výjimek. Státy musí např.podat zprávu o množství KM, kterou si ponechaly, i o plánovaných způsobech jejího využití.

Dalším nedostatkem *ÚZKM* je i to, že se přes veškerou snahu zatím nepodařilo přesvědčit několik silných hráčů, aby k ní přistoupili. Ve většině případů se jedná o významné producenty KM.¹⁷⁵ Tato skutečnost paradoxně znamená, že reálná účinnost *ÚZKM*, jako celosvětové normy, bude záviset především na státech, které k této úmluvě vůbec nepřistoupily. Na druhou stranu je nutné zdůraznit, že *ÚZKM* podepsalo 33 zemí, které tuto municii vyráběly, skladovaly či použily.¹⁷⁶ Také fakt, že text *ÚZKM* podepsala polovina zemí světa, svědčí o širokém mezinárodním odsudku této zbraně.

¹⁷⁰ Viz *Convention on Cluster Munitions*, čl.2 odst.2.

¹⁷¹ HRW, *Twelve Facts and Fallacies about the Convention on Cluster Munitions*, 2009, str.3.

URL: <<http://www.stopclustermunitions.org/wp/wp-content/uploads/2009/04/hrw-ccm-facts-and-fallacies-4-10-09.pdf>> [cit.2009-9-22].

¹⁷² HRW, *Twelve Facts and Fallacies about the Convention on Cluster Munitions*, 2009, str.4.

URL: <<http://www.stopclustermunitions.org/wp/wp-content/uploads/2009/04/hrw-ccm-facts-and-fallacies-4-10-09.pdf>> [cit.2009-9-22].

¹⁷³ HRW, *Twelve Facts and Fallacies about the Convention on Cluster Munitions*, 2009, str.6.

URL: <<http://www.stopclustermunitions.org/wp/wp-content/uploads/2009/04/hrw-ccm-facts-and-fallacies-4-10-09.pdf>> [cit.2009-9-22].

¹⁷⁴ viz čl.3 odst.6 *ÚZKM*

¹⁷⁵ Brazílie, Čína, Egypt, Indie, Irán, Irák, Izrael, Pákistán, Rusko, USA...

¹⁷⁶ HRW, *Twelve Facts and Fallacies about the Convention on Cluster Munitions*, 2009, str.1.

HRW se domnívá, že smlouva bude stigmatizovat KM natolik, že ji i státy, které *ÚZKM* nepodepsaly, nebudou používat. U *Úmluvy o zákazu použití, skladování, výroby a převodu protipěchotních min a o jejich zničení* (1997) tomu bylo podobně – v posledních několika letech je Barma jedinou zemí, která je používá v hojnější míře.¹⁷⁷

Vzhledem k dopadům *ÚZKM* je velice důležitý i výklad výše zmíněného čl.21. Tento článek umožňuje vojenskou spolupráci se státy, jež k této úmluvě nepřistoupily, a tudíž by mohly KM použít. Nicméně je třeba dbát i ustanovení čl.1, který smluvním státům zakazuje jakkoli napomáhat při aktivitách zakázaných *ÚZKM*. Existuje zde tedy určitý rozpor, který se projevil právě dvojakým výkladem čl.21. Některé země, zejména vojenští partneři USA, ho vykládají tak, že mohou na základě tohoto článku bez dalšího spolupracovat se státy, jež k *ÚZKM* nepřistoupily.¹⁷⁸ Dle *HRW* je takový výklad zcela v rozporu s cíly *ÚZKM*. A analýza¹⁷⁹ *HRW* se přiklání k názoru, že vojenská spolupráce je sice možná, avšak nikoli v případě, že by vedla k napomáhání při používání KM. Pokud by výklad čl.21 byl v praxi skutečně takový, jak ho prezentovaly některé státy¹⁸⁰, vedlo by to nesporně k podryvání zákazu použití KM jako takového a k významnému oslabení celé *ÚZKM*.

Přes všechny výše zmiňované nedostatky a mezery se *ÚZKM* jeví jako silný právní nástroj, který významnou měrou přispěje k omezení lidského utrpení a na základě něhož snad bude dosaženo celosvětového zákazu KM.

4.5 SITUACE PO „OSLU“ 2008

4.5.1 Postup ratifikačního procesu

Jak je již uvedeno výše, *ÚZKM* vstoupí v platnost a stane se právně závaznou šest měsíců poté, co ji ratifikuje 30 států. Ke 25.lednu 2010 tak učinilo již 27 zemí.¹⁸¹ K Irsku, Norsku, Sierra

URL: <<http://www.stopclustermunitions.org/wp/wp-content/uploads/2009/04/hrw-ccm-facts-and-fallacies-4-10-09.pdf>> [cit.2009-9-22].

¹⁷⁷ HRW, *Twelve Facts and Fallacies about the Convention on Cluster Munitions*, 2009, str.2.

URL: <<http://www.stopclustermunitions.org/wp/wp-content/uploads/2009/04/hrw-ccm-facts-and-fallacies-4-10-09.pdf>> [cit.2009-9-22].

¹⁷⁸ HRW, *No Loophole in Cluster Munitions Ban*, 2009.

URL: <<http://www.hrw.org/en/news/2009/06/22/no-loophole-cluster-munitions-ban>> [cit.2009-11-29].

¹⁷⁹ HRW, *Staying True to the Ban on Cluster Munitions: Understanding the Prohibition on Assistance in the Convention on Cluster Munitions*, 2009.

URL: <<http://www.hrw.org/node/83975>> [cit.2009-11-29].

¹⁸⁰ Např. Austrálie, Kanada či Velká Británie.

HRW, *No Loophole in Cluster Munitions Ban*, 2009.

URL: <<http://www.hrw.org/en/news/2009/06/22/no-loophole-cluster-munitions-ban>> [cit.2009-11-29].

¹⁸¹ Viz <http://www.stopclustermunitions.org>.

Leone a Vatikánu, které své ratifikační listiny doložily již při otevření *ÚZKM* k podpisu dne 3.prosince 2008 v Oslu, se tedy připojilo dalších 23 států.¹⁸²

4.5.2 Kazetová munice a Česká republika

Česká republika není a ani nikdy nebyla producentem KM. Armáda České republiky nikdy nepoužila KM v bojových operacích.¹⁸³

Ministr zahraničních věcí České republiky¹⁸⁴ podepsal *ÚZKM* dne 3.prosince 2008 v Oslu, tedy přímo na slavnostním ceremoniálu. Česká republika tak byla jedním z prvních států, které pod tuto mezinárodní smlouvu připojily své podpisy. Jak uvedl server velkaepocha.sk, ministr Schwarzenberg k tomu řekl: „*Je to důležité, protože KM způsobila mnoha lidem strašná a nejhavnější poranění a ztráty na životech. Díkybohu se konečně podařilo domluvit, že se zakáže.*“¹⁸⁵

ČR už KM ke dni podpisu *ÚZKM* nepoužívala, protože již byla z výzbroje Armády České republiky vyřazena a momentálně probíhá její likvidace. Vyřazená KM sovětské provenience (typy *KMGU BKF PTAB* a *RBK-500*)¹⁸⁶ by měla být zlikvidována do konce roku 2011. Likvidovaný materiál má účetní hodnotu zhruba 2 630 000 Kč a celkové náklady na likvidaci by se mely pohybovat okolo 11 300 000 Kč.¹⁸⁷ Nutno ještě dodat, že výše zmiňovaná vyřazovaná KM sloužila jen pro školení armádních odborníků.¹⁸⁸

České republice bylo, tak jako ostatním členským státům EU, doporučeno *ÚZKM* nejen podepsat, ale i ratifikovat.¹⁸⁹ V dokumentu, který společně vytvořily organizace *HRW* a *Landmine Action*, nazvaném „*Banning Cluster Munitions: Government Policy and Practice*“ se uvádí, že návrh zákona o KM, který je nezbytným předpokladem ratifikace, se připravuje a měl

¹⁸² viz příloha č.2

¹⁸³ LANDMINE MONITOR, *Banning Cluster Munitions: Government Policy and Practice*, Mines Action Canada, Kanada, 2009, str.67. ISBN 978-097389554-4

URL: <<http://www.stopclustermunitions.org/wp/wp-content/uploads/2009/06/clusters-report-2009.pdf>> [cit.2009-9-22]

¹⁸⁴ Ministrem zahraničních věcí byl v období 9.1.2007-8.5.2009 Karel Schwarzenberg.

URL: <http://www.mzv.cz/jup/cz/o_ministerstvu/organizacni_struktura/ministr/ministri_a_ministerstvo_v_historii/index.html> [cit.2010-2-6]

¹⁸⁵ *Úmluvu zakazující kazetovou municí jsme podepsali mezi prvními.*

URL: <<http://www.velkaepocha.sk/pdf/200812076659/Umluvu-zakazujici-kazetovou-munici-jsme-podepsali-mezi-prvnimi.pdf>> [cit.2009-9-21].

¹⁸⁶ LANDMINE MONITOR, *Banning Cluster Munitions: Government Policy and Practice*, Mines Action Canada, Kanada, 2009, str.67. ISBN 978-097389554-4

URL: <<http://www.stopclustermunitions.org/wp/wp-content/uploads/2009/06/clusters-report-2009.pdf>> [cit.2009-9-22]

¹⁸⁷ Ministerstvo obrany ČR, *Podpis Úmluvy o zákazu kazetové munice*, 2008.

URL: <www.army.cz/scripts/detail.php?id=12501> [cit.2009-9-21].

¹⁸⁸ LANDMINE MONITOR, *Banning Cluster Munitions: Government Policy and Practice*, Mines Action Canada, Kanada, 2009, str.67. ISBN 978-097389554-4

URL: <<http://www.stopclustermunitions.org/wp/wp-content/uploads/2009/06/clusters-report-2009.pdf>> [cit.2009-9-22]

¹⁸⁹ *Usnesení Evropského parlamentu o Úmluvě o kazetové municí / B6-0589/2008 /.*

by být předložen Vládě ČR v říjnu 2009.¹⁹⁰ Z e-mailové korespondence s Tiskovou a informační službou Ministerstva obrany České republiky pak vyplynulo, že ratifikace *ÚZKM* se předpokládá do konce roku 2010.¹⁹¹

Povědomost o problematice KM a o humanitárních problémech, jež způsobuje, je v České republice bohužel velmi nízká. Okrajově se osvětě na tomto poli věnuje Český červený kříž a česky psaných materiálů lze najít jen minimum. Lidem, kteří se chtějí dozvědět něco víc, nezbyvá než čerpat z cizojazyčných webových stránek organizací jako jsou: *HRW*, *Handicap International*, *Aktionbündnis Landmine.de*, *CMC* etc.

¹⁹⁰ LANDMINE MONITOR, *Banning Cluster Munitions: Government Policy and Practice*, Mines Action Canada, Kanada, 2009, str.66. ISBN 978-097389554-4

URL: <<http://www.stopclustermunitions.org/wp/wp-content/uploads/2009/06/clusters-report-2009.pdf>> [cit.2009-9-22]

¹⁹¹ viz příloha č.3

ZÁVĚR

V průběhu studia materiálů a následného psaní této bakalářské práce jsem vůbec nelitovala, že jsem se pustila tématu z oblasti, o které jsem na počátku skoro nic nevěděla. Naopak. Tématika mě vtáhla a bylo těžké nepouštět se do všech podrobností a zajímavostí. Vzhledem k rozsahu, který má běžná bakalářská práce mít, jsem se snažila být co nejvíc věcná a držet se tématu. Nicméně celá tato oblast mezinárodního práva veřejného mě natolik zaujala, že jsem se snažila alespoň odkazovat na odbornou literaturu, v níž se zájemci mohou dozvědět více.

Musím konstatovat, že v porovnání třeba se sousedním Německem je v ČR informovanost širší veřejnosti o kazetové munici prakticky nulová, za což jistě může i nedostatek česky psaných aktuálních pramenů.

Bakalářská práce je uvozena kapitolou o mezinárodním humanitárním právu a jeho pramenech. Definici tohoto právního odvětví jsem přebrala z knihy Jiřího Fuchse, která mi posloužila jako základní česky psaný zdroj. Z pramenů MHP jsem se podrobněji věnovala Ženevským úmluvám a jejich dodatkovým protokolům, protože je považuji za velice důležité. Ve druhé kapitole se mi, jak doufám, podařilo stručně pojednat o nejdůležitějších zásadách současného haagského práva. Zakázaným způsobům a prostředkům vedení ozbrojeného konfliktu je věnována třetí kapitola. Vzhledem k rozsahu bakalářské práce, jsem se jim mohla věnovat pouze telegraficky. Snažila jsem se podat alespoň ucelený základní přehled.

Zásadní pro mě bylo téma kazetové munice ve čtvrté kapitole, které zabírá zhruba třetinu z celé práce a je zcela stěžejní, jak jsem si vytyčila již v úvodu. Nejprve jsem se pokusila tuto konvenční zbraň představit a především nastínit její ničivé dopady na postižené země a civilní obyvatelstvo. Další podkapitola se stručně zabývá tím, co předcházelo tzv. Oselskému procesu. Tomu se podrobněji věnuji v následujících odstavcích. Do této části jsem zařadila i postoj EU, který se mi z pohledu ČR, jako jejího člena, zdá důležitý a také velmocí jako je Čína, Rusko či USA. V podkapitole o Úmluvě o zákazu kazetové munice je obsažena její charakteristika, dále píše o její struktuře a obsahu. Za jeden z přínosů mé bakalářské práce by se dala považovat část o dopadech a slabinách této úmluvy. V samotném závěru sleduji aktuální postup ratifikačního procesu. Pomyslnou tečkou za celou práci je úsek o tom, jak přistupuje k problematice kazetové munice Česká republika.

Došla jsem k závěru, že *ÚZKM*, ačkoli má slabá místa, je především výrazem širokého mezinárodního odsudku této zbraně. To, jestli tato úmluva ponese kýžené „ovoce“ (tzn. nebude používána), však paradoxně závisí spíše na zemích, které k ní prozatím nepřistoupily. Velmi důležité bude, jestli se podaří přesvědčit klíčové velmoci a producenty KM, aby daly přednost humanitě před ekonomickou výhodností. *ÚZKM* má za úkol, jako snad všechny úmluvy tohoto typu, zmírnit lidské utrpení a zabránit neblahým humanitárním následkům, které s sebou nasazování KM přináší. Dle mého názoru by používání zbraní typu kazetové munice nemělo být vůbec přípustné, a to především kvůli rozporu hned s několika zásadami MHP. Prosazení takového zákazu je však běh na dlouhou trať, a pokud by se tedy vlivem *ÚZKM* podařilo alespoň upustit od nyní běžně užívané, poruchové KM, byl by to jistě dílčí úspěch.

Mojí snahou bylo zejména uceleně pojednat o kazetové municí, což se mi, jak doufám, podařilo. Svou prací jsem splnila cíl zodpovědět základní otázky související s touto zbraní a pokusila se i o analýzu Úmluvy o zákazu kazetové munice. V úvodu jsem si vytkla také poměrně vznešený cíl – přispět nějakým způsobem k osvětě v ČR. Vzhledem k tomu, že diplomové práce jsou volně dostupné veřejnosti, doufám, že i tento záměr bude naplněn.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

CCM	Convention on Cluster Munitions
CMC	Cluster Munition Coalition
DP I	Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám z 12.srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů
DP II	Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám z 12.srpna 1949 o ochraně obětí ozbrojených konfliktů nemajících mezinárodní charakter
HRW	Human Rights Watch
ICBL	International Campaign to Ban Landmines
ICC	International Criminal Court
ICRC	International Committee of the Red Cross
KM	Kazetová munice
MHP	Mezinárodní humanitární právo
MVČK	Mezinárodní výbor červeného kříže
OSN	Organizace spojených národů
ŘímStMTS	Římský statut Mezinárodního trestního soudu
SÚJB	Státní úřad pro jadernou bezpečnost České republiky
ÚZKM	Úmluva o zákazu kazetové munice
ŽÚ	Ženevské úmluvy

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Odborná literatura

BÍLKOVÁ, V., *Úprava vnitrostátních ozbrojených konfliktů v mezinárodním humanitárním právu*, IFEC Beroun, Praha, 2007. ISBN 978-80-85889-82-6

ČEPELKA, Č., ŠTURMA, P., *Mezinárodní právo veřejné*, 1.vydání, C.H.Beck, Praha, 2008. ISBN 978-80-7179-728-9

DETTER, I., *The Law of War*, 2.vydání, Cambridge University Press, Cambridge, 2000. ISBN 0-521-78775-0

FLECK, D., *The Handbook of International Humanitarian Law*, 2.vydání, Oxford University Press, New York, 2008. ISBN 978-0-19-957316-5

FUCHS, J., *Mezinárodní humanitární právo*, 1.vydání, Ministerstvo obrany – Agentura vojenských informačních služeb, Praha, 2007. ISBN 978-80-7278-424-0

GASSER, H.-P., *International Humanitarian Law: an Introduction*, Paul Haupt Publishers, Berne, 1993. (separát z *Humanity for all*)

HENCKAERTS, J.M. *Study on customary international humanitarian law: A contribution to the understanding and respect for the rule of law in armed conflict. International Review of the Red Cros*, March 2005, vol.87, no. 857

MALIJEVSKÁ, I., MALIJEVSKÝ, A., NOVÁK, J., *Záhady, klíče, zajímavosti – Očima fyzikální chemie*, 1.vydání, Vydavatelství VŠCHT Praha, Praha, 2004. ISBN 80-7080-535-8

ONDŘEJ, J., POTOČNÝ, M., *Obecné mezinárodní právo v dokumentech*, 2.vydání, C.H.Beck, Praha, 2004. ISBN 80-7179-814-2

PICTET, J., *Development and principles of international humanitarian law: course given in July 1982 at the University of Strasbourg as part of the courses organized by the International Institute of Human Rights*, 1.vydání, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht, 1985. ISBN 90-247-3199-2

VLADISLAV, D., SLADKÝ, P., ZBOŘIL, F., *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*, 1.vydání, Leges, Praha, 2008. ISBN 978-80-87212-08-0

Internetové zdroje

Aktionbündnis Landmine.de, *Alternative Streumunition – Problem oder Lösung?*, 1.vydání, 2008.

URL: <http://www.landmine.de/fix/as/alternative_streumunition.pdf>

Campanha Brasileira Contra as Minas Terrestres e Bombas Cluster, *O Brasil e as bombas cluster*.

URL: <http://www.porumbrasilhumanitario.org/?page_id=5>

CCM, *Oslo process*.

URL: <http://www.clusterconvention.org/pages/pages_vi/vib_osloprocess.html>

CMC, *A History of Harm*.

URL: <<http://www.stopclustermunitions.org/the-problem/history-harm/>>

CMC *Briefing Paper on the Convention on Cluster Munitions*

URL: <http://www.stopclustermunitions.org/wp/wp-content/uploads/2009/06/cmc-briefing-paper_designed.pdf>

CMC, *Convention on Cluster Munitions Strongly Promoted at un Disarmament Discussions*, 2009.

URL: <<http://www.stopclustermunitions.org/news/?id=1882>>

CMC, *Signatories and non-signatories of the Convention on Cluster Munitions in Oslo*.

URL: <<http://www.stopclustermunitions.org/calendar/?id=1423>>

CMC, *The Ban*.

URL: <<http://www.stopclustermunitions.org/the-solution/the-ban/>>

CMC, *The Problem*.

URL: <<http://www.stopclustermunitions.org/the-problem/>>

ČČK, *Mezinárodní humanitární právo: Odpovědi na Vaše otázky*, 2.vydání, ČČK, Praha, 2009. ISBN 978-80-87036-37-2

URL: <http://www.cervenyriz.eu/cz/edicehnuti/MHP_odpovedi_na_vase_otazky.pdf>

České předsednictví Evropské unie, *Členské státy EU*, 2009.

URL: <<http://www.eu2009.cz/cz/about-the-eu/clenske-staty-eu-523/>>

Handicap International, *Circle of Impact: The Fatal Footprint of Cluster Munitions on People and Communities*, Handicap International ASBL-VZW, Brusel, 2007. ISBN 13 978-92-95060-01-2

URL: <<http://en.handicapinternational.be/file/35149/>>

Handicap International, *Countries that have produced cluster munitions*, 2009.

URL: <<http://www.stopclustermunitions.org/wp/wp-content/uploads/2009/06/map-of-producers.pdf>>

Handicap International Deutschland, *Die USA*, 2009.

URL: <<http://www.streubomben.de/die-laender/die-usa.html>>

Handicap International Deutschland, *Länder, die den Vertrag unterzeichnet haben*, 2009.
URL: <<http://www.streubomben.de/der-weg-zum-verbot/unterzeichnerstaaten.html>>

Handicap International Deutschland, *Submunition: Typ BLU 97 A/B*.
URL: <http://www.streubomben.de/fileadmin/redaktion/pdf/blu97_AB.pdf>

Handicap International Deutschland, *Submunition: Typ M 42*.
URL: <<http://www.streubomben.de/fileadmin/redaktion/pdf/M42.pdf>>

Handicap International Deutschland, *Überblickstabelle*, 2008.
URL: <<http://www.streubomben.de/die-laender/ueberblickstabelle.html>>

Handicap International Deutschland, *Wer produziert Streubomben?*, 2009.
URL: <<http://www.streubomben.de/die-laender/die-produzenten.html>>

Handicap International Deutschland, *Wer sind die Opfer?*, 2009.
URL: <<http://www.streubomben.de/die-opfer.html>>

Handicap International Deutschland, *Wie funktioniert sie?*, 2008.
URL: <<http://www.streubomben.de/streumunition/wie-funktioniert-sie.html>>

Handicap International Deutschland, *Wo wurden Streubomben eingesetzt?*, 2009.
URL: <<http://www.streubomben.de/die-laender/betroffene-laender.html>>

HRW, *Lebanon/Israel: Hezbollah Hit Israel with Cluster Munitions During Conflict*, 2006.
URL: <<http://www.hrw.org/en/news/2006/10/18/lebanonisrael-hezbollah-hit-israel-cluster-munitions-during-conflict>>

HRW, *No Loophole in Cluster Munitions Ban*, 2009.
URL: <<http://www.hrw.org/en/news/2009/06/22/no-loophole-cluster-munitions-ban>>

HRW, *Staying True to the Ban on Cluster Munitions: Understanding the Prohibition on Assistance in the Convention on Cluster Munitions*, 2009.
URL: <<http://www.hrw.org/node/83975>>

HRW, *Twelve Facts and Fallacies about the Convention on Cluster Munitions*, 2009.
URL: <<http://www.stopclustermunitions.org/wp/wp-content/uploads/2009/04/hrw-ccm-facts-and-fallacies-4-10-09.pdf>>

ICBL, *States Not Party*.
URL: <<http://www.icbl.org/index.php/icbl/Universal/MBT/States-Not-Party>>

ICBL, *What are Cluster Munitions?*
URL: <<http://www.icbl.org/index.php/icbl/Problem/Cluster-Munitions/What-are-Cluster-Munitions>>

ICC, *About the Court*.
URL: <<http://www.icc-cpi.int/Menus/ICC/About+the+Court/>>

ICRC, *Anti-personnel mines: overview of the problem*, 2009.

URL: <<http://icrc.org/web/eng/siteeng0.nsf/html/mines-fac-cartagena-021109>>

ICRC, *Convention on Cluster Munitions: ICRC welcomes signing of historic agreement*, 2008.

URL: < <http://www.icrc.org/web/eng/siteeng0.nsf/html/statement-cluster-munitions-031208>>

ICRC, *Convention on the prohibition of military or any hostile use of environmental modification techniques: Introduction*, 2005.

URL: < <http://www.icrc.org/ihl.nsf/INTRO/460?OpenDocument> >

ICRC, *Convention on the Prohibition of the Use, Stockpiling, Production and Transfer of Anti-Personnel Mines and on their Destruction: Introduction*, 2005.

URL: <<http://icrc.org/ihl.nsf/INTRO/580>>

ICRC, *Declaration Renouncing the Use, in Time of War, of Explosive Projectiles Under 400 Grammes Weight: Introduction*, 2005.

URL: < <http://www.icrc.org/ihl.nsf/INTRO/130?OpenDocument> >

ICRC, *Final Act Of the International Peace Conference: Introduction*, 2005.

URL: < <http://www.icrc.org/ihl.nsf/INTRO/145?OpenDocument> >

ICRC, *Final Act of the Second Peace Conference*, 2005.

URL: <<http://www.icrc.org/ihl.nsf/WebSign?ReadForm&id=185&ps=S>>

ICRC, *Instructions for the Government of Armies of the United States in the Field (Lieber Code): Introduction*, 2005.

URL: <<http://www.icrc.org/ihl.nsf/INTRO/110?OpenDocument>>

ICRC, *International humanitarian law and terrorism: questions and answers*, 2004.

URL:<<http://www.icrc.org/web/eng/siteeng0.nsf/iwpList575/0F32B7E3BB38DD26C1256E8A0055F83E>>

ICRC, *Protocol on Blinding Laser Weapons (Protocol IV to the 1980 Convention): Introduction*, 2005.

URL: < <http://icrc.org/ihl.nsf/INTRO/570>>

ICRC, *Protocol on Explosive Remnants of War (Protocol V to the 1980 Convention): Introduction*, 2005.

URL: < <http://icrc.org/ihl.nsf/INTRO/610>>

ICRC, *Protocol on Non-Detectable Fragments (Protocol I): Introduction*, 2005.

URL: < <http://icrc.org/ihl.nsf/INTRO/505> >

ICRC, *Protocol on Prohibitions or Restrictions on the Use of Incendiary Weapons (Protocol III): Introduction*, 2005.

URL: < <http://icrc.org/ihl.nsf/INTRO/515>>

ICRC, *Protocol on Prohibitions or Restrictions on the Use of Mines, Booby-Traps and Other Devices (Protocol II): Introduction*, 2005.

URL: < <http://icrc.org/ihl.nsf/INTRO/510>>

ICRC, *The Convention on Cluster Munitions - frequently asked questions*, 2009.
URL: <<http://www.icrc.org/web/eng/siteeng0.nsf/html/cluster-munitions-questions-and-answers-130109>>

ICRC, *Waht is International Humanitarian Law?*, 2004.
URL: <[http://www.icrc.org/Web/eng/siteeng0.nsf/htmlall/humanitarian-law-factsheet/\\$File/What_is_IHL.pdf](http://www.icrc.org/Web/eng/siteeng0.nsf/htmlall/humanitarian-law-factsheet/$File/What_is_IHL.pdf)>

JUKL, M., *Co je to mezinárodní humanitární právo?* in *Zdravotnický instruktor ČČK*, 2.vydání, ČČK, Praha, 2006.
URL: <<http://www.cck-cr.cz/docs/mhp/cojemhp.htm>>

JUKL, M., *Právo na použití síly a Mezinárodní humanitární právo* in *Věstník ČČK č.1/2003*.
URL: <<http://www.cervenkykriz.eu/cz/pravosily.aspx>>

JUKL, M., *Přijata mezinárodní úmluva o zákazu kazetové munice*, ČČK, 2008.
URL: <http://www.cervenkykriz.eu/cz/trendy/Kazetova_munice.pdf>

JUKL, M., *Současné trendy mez. humanitárního práva v oblasti zákazu některých zbraní*, 2008.
URL: <<http://www.cck-cr.cz/cz.php?id=trendy#A4>>

JUKL, M., *Ženevské úmluvy a dodatkové protokoly (stručný přehled)*, 2.vydání, ČČK, Praha, 2005.
URL: <<http://www.cck-cr.cz/docs/mhp/konvence.htm>>

Landmine Monitor, *Banning Cluster Munitions: Government Policy and Practice*, Mines Action Canada, Kanada, 2009. ISBN 978-097389554-4
URL:<<http://www.stopclustermunitions.org/wp/wp-content/uploads/2009/06/clusters-report-2009.pdf>>

Ministerstvo obrany ČR, *Členské státy NATO*, 2009.
URL: <<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=13426>>

MZV ČR, *OPCW - Organizace pro zákaz chemických zbraní*.
URL:<http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/multilateralni_spoluprace/opcw_organizace_pro_zakaz_chemickyh/index.html>

Návrh na sjednání Úmluvy o kazetové municí přijaté v Dublinu dne 30. května 2008.
URL: <www.army.cz/images/id_10001_11000/10484/24.doc>

Oslo Conference on Cluster Munitions, 22 – 23 February 2007: Declaration.
URL:<<http://www.clusterconvention.org/downloadablefiles/Oslo%20DeclarationFeb07.pdf>>

PressWeb, *ČR podepsala úmluvu zakazující kazetovou municí; mezi prvními státy EU a NATO*, 2008.
URL: <<http://www.pressweb.cz/zprava/10142-cr-podepsala-%C3%BAmluvu-zakazujici-kazetovou-munici-mezi-prvnimi-staty-eu-nato>>

SÚJB, *Úmluva o zákazu bakteriologických (biologických) a toxinových zbraní*.
URL: <http://www.sujb.cz/?c_id=204>

UNIDIR, *The Humanitarian Impact of Cluster Munitions*, United Nations, Geneva, 2008. ISBN 92-9045-008-D

URL: < <http://www.unidir.org/pdf/ouvrages/pdf-1-92-9045-008-D-en.pdf>>

Velvyslanectví ČR v Haagu, *Obecné informace o Úmluvě o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a o jejich zničení*, 2009.

URL:<http://www.mzv.cz/hague/cz/ceska_republika_a_organizace_pro_zakaz/obecne_informace_o_umluve_o_zakazu_1.html>

Ostatní použité zdroje

Convention on Cluster Munitions

URL: <<http://www.icrc.org/ihl.nsf/FULL/620?OpenDocument>>

Declaration of the Wellington Conference on Cluster Munitions

URL: <http://www.clustermunitionsdublin.ie/pdf/declaration-well-en_001.pdf>

Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám z 12.srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů

URL:<http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=168%2F1991&number2=&name=&text=>>

Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám z 12.srpna 1949 o ochraně obětí ozbrojených konfliktů nemajících mezinárodní charakter

URL:<http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=168%2F1991&number2=&name=&text=>>

Final Act of the Second Peace Conference

URL: < <http://www.icrc.org/ihl.nsf/FULL/185?OpenDocument> >

Charta OSN

URL:<<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>>

Lieberův kodex

URL: < <http://www.icrc.org/ihl.nsf/FULL/110?OpenDocument>>

Protokol o zákazu nebo omezení použití min, nástrah a jiných prostředků (Protokol II), který je přílohou Úmluvy o zákazu nebo omezení užívání některých konvenčních zbraní, které mohou způsobovat nadměrné utrpení nebo mít nerozlišující účinky

URL: <www.army.cz/images/id_8001_9000/8438/014.doc>

Římský statut Mezinárodního trestního soudu

URL: <<http://untreaty.un.org/cod/icc/statute/rome fra.htm>>

Úmluva o zákazu vývoje, výroby a hromadění zásob bakteriolog. a toxinových zbraní a o jejich zničení

URL: <http://www.lexdata.cz/lexdata/sb_free.nsf/c12571cc00341df10000000000000000/c12571cc00340df1c12566d400728f61?OpenDocument>

Úmluva o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a o jejich zničení

URL: <http://www.subj.cz/docs/Umluva_CW.pdf>

Usnesení Evropského parlamentu ze dne 25. října 2007 o mezinárodní smlouvě zakazující veškerou kazetovou munici / B6-0429/2007/

URL: <[http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/ta/p6_ta_prov\(2007\)0484_/P6_TA-PROV\(2007\)0484_cs.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/ta/p6_ta_prov(2007)0484_/P6_TA-PROV(2007)0484_cs.pdf)>

Usnesení Evropského parlamentu ze dne 20. listopadu 2008 o Úmluvě o kazetové munici /B6-0589/2008/

URL: <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P6-TA-2008-0565&language=CS&ring=B6-2008-0589>>

Zákon o zákazu použití, skladování, výroby a převodu protipěchotních min a o jejich zničení a o změně zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

URL: <<http://www.army.cz/mo/zakony/archiv/1999-305.htm>>

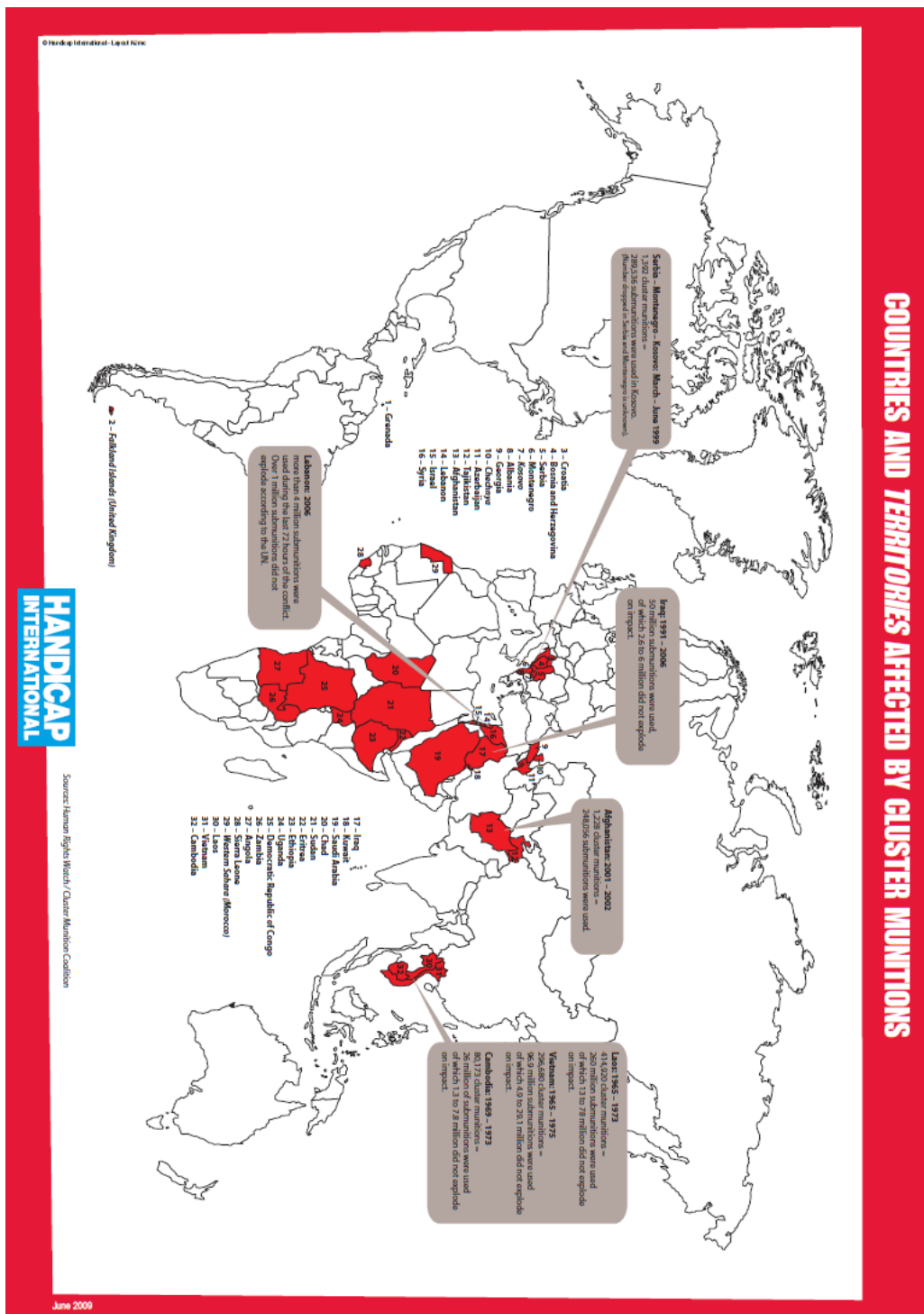
Ženevská úmluva o ochraně civilních osob za války

URL: <<http://www.icrc.org/ihl.nsf/FULL/380?OpenDocument>>

SEZNAM PŘÍLOH

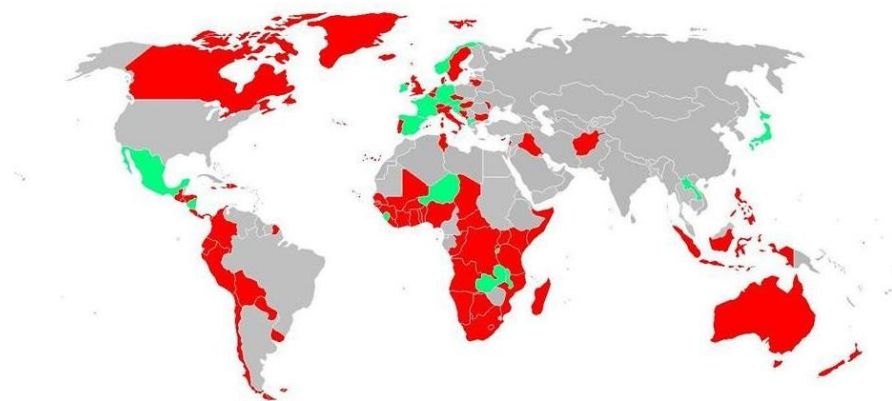
- Příloha č.1 Země postižené kazetovou municí
- Příloha č.2 Země, které podepsaly nebo již ratifikovaly *ÚZKM*
- Příloha č.3 E-mailová korespondence s Tiskovou a informační službou Ministerstva obrany České republiky

PŘÍLOHA Č.1 – ZEMĚ POSTIŽENÉ KAZETOVOU MUNICÍ¹⁹²

¹⁹² Zdroj: http://www.streubomben.de/fileadmin/redaktion/pdf/karte_betroffene_staaten-09.pdf

PŘÍLOHA Č.2 – ZEMĚ, KTERÉ PODEPSALY / JIŽ RATIFIKOVALY ÚZKM¹⁹³

RED – Signed the Convention on Cluster Munitions

GREEN – Signed and Ratified the Convention on Cluster Munitions

27 zemí, které již ratifikovaly ÚZKM:

Norsko (3.12.2008)	Irsko (3.12.2008)	Vatikán (3.12.2008)
Sierra Leone (3.12.2008)	Laos (18.3.2009)	Rakousko (2.4.2009)
Mexiko (6.5.2009)	Niger (2.6.2009)	Albánie (16.6.2009)
Španělsko (17.6.2009)	Německo (8.7.2009)	Lucembursko (10.7.2009)
San Marino (10.7.2009)	Japonsko (14.7.2009)	Zambia (12.8.2009)
Chorvatsko (17.8.2009)	Slovinsko (19.8.2009)	Uruguay (24.9.2009)
Malta (24.9.2009)	Francie (25.9.2009)	Burundi (25.9.2009)
Malawi (7.10.2009)	Makedonie (8.10.2009)	Nikaragua (2.11.2009)
Belgie (22.12.2009)	Nový Zéland (22.12.2009)	Černá Hora (25.1.2010)

104 signatářských zemí:

Afgánistán, Albánie, Angola, Austrálie, Belgie, Benin, Bolivie, Bosna a Hercegovina, Botswana, Bulharsko, Burkina Faso, Burundi, Cape Verde, Comoros, Cookovy ostrovy, Côte D'Ivoire, Čad, Černá Hora, Česká republika, Dánsko, Dominikánská republika, DR Kongo, Ekvádor, El Salvador, Fidži, Filipíny, Francie, Gambie, Ghana, Guatemala, Guinea, Guinea Bissau, Haiti, Holandsko, Honduras, Chile, Chorvatsko, Indonésie, Irák, Irsko, Island, Itálie, Jamajka, Japonsko, Jižní Afrika, Kamerun, Kanada, Keňa, Kolumbie, Kostarika, Kypr, Laos, Lesotho, Libanon, Libérie, Lichtenštejnsko, Litva, Lucembursko, Madagaskar, Maďarsko, Makedonie, Malawi, Mali, Malta, Mexiko, Moldávie, Monak, Mosambik, Namibie, Nauru, Německo, Niger, Nigérie, Nikaragua, Norsk, Nový Zéland, Palau, Panama, Paraguay, Peru, Portugalsko, Rakousko, Republika Kongo, Rwanda, Samoa, San Marino, Sao Tomé and Príncipe, Senegal, Sierra Leone, Slovinsko, Somálsko, Spojené království, St. Vincent and Grenadines, Středoafriická republika, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Tanzanie, Togo, Tunis, Uganda, Uruguay, Vatikán, Zambie

¹⁹³ Zdroj: <http://www.stopclustermunitions.org/treatystatus/>

**PŘÍLOHA Č.3 – E-MAILOVÁ KORESPONDENCE S TISKOVOU A INFORMAČNÍ
SLUŽBOU MINISTERSTVA OBRANY ČR**

-----Original Message-----

From: Alena Rádlová [mailto:Radlova.A@seznam.cz]

Sent: Thursday, September 24, 2009 9:50 PM

To: info@army.cz

Subject:

Dobrý den!

Jsem studentkou právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a momentálně píšu bakalářskou práci, ve které se zabývám problematikou kazetové munice. Obracím se proto na Vás s dotazem, v jaké fázi je ratifikační proces pokud jde o Úmluvu o zákazu kazetové munice. Vím, že ji za ČR 3.12.2008 podepsal pan ministr Schwarzenberg a v současné době je ratifikována 17 státy. Dá se odhadnout, kdy se k nim připojí také ČR? Předem děkuji za Vaši odpověď. S pozdravem Alena Rádlová.

Dobrý den,

nezbytným předpokladem k ratifikaci Úmluvy o zákazu kazetové munice (Úmluva) v ČR je přijetí zákona o kazetové munici. Tento zákon se v současné době připravuje. Ratifikace Úmluvy se předpokládá do konce roku 2010.

S pozdravem

Vladimír Lukovský

Tisková a informační služba

Ministerstva obrany České republiky